

ГЛАСОВЕ

СЕДМИЧНИК

• АНАЛИЗИ • КОМЕНТАРИ • ИЗКУСТВА •

• РАЗГОВОРИ • ИСТОРИИ • ХОРА • СВЯТ •

Излиза в петък

www.glasove.info

Долче вита

фотография: В. „24 часа“, 20.11.2006 г.

Больше Вита

Сергей и Кристиан на палубата. Разпускат, излегнати на шезлонги. В далечината – джонка, над тях е само безкрайното синьо небе.

Снимката е автентична, от посещението на премиера Станишев във Виетнам. Но всъщност не разказваме нея – даваме идея за гоблен. Липсват жерави, но пък Вигенин стига. Истинска, при това съвсем не непосилна лекота на битието. Живот като на кино. Долче вита, само че не по Фелини. За това Фелини засне друг филм – „И корабът пътува“. Декорите бяха сковани в студията „Чинчита“, а морето беше от по-

лиетилен, за да се види каква бутафория е всъщност животът...

И така: Сергей и Кристиан на палубата, в пълен покой между себе си и със себе си. След по-малко от хиляда часа те ще вкарат България в ЕС. Спокойни и доволни са, от тях лъха декадентски покой. Съдебната реформа отдавна е приключила. Досиетата са отворени. Незаконно придобитото имущество е иззето от лошите, а в София взривовите от последното денонощие са само три. Цените на хляба се качват едва с 15 на сто, на пилешкото – има-няма с 25%. Здравната

реформа също е приключила. Заедно с пациентите. Образователната е на път. И най-важното – Доган току-що е съобщил на семинара в Боровец: „Жадни сме един за друг“, което обещава още три години пълен управленски релакс. Може с Елена, стига да не снима филми с парите на фирмата, оставила цяла Варна без ток. А може пак с Вигенин, на виетнамски шезлонг.

Помните ли една друга снимка – на Милен Велчев, Мирослав Севлиеви и министъра на транспорта Пламен Петров в момент, когато шляпат карти на яхта в Монако? Около тях

пак беше синьо и ведро, черни бяха само еднаквите слънчеви очила. Не може да не я помните, защото беше от онези снимки, които казват не просто достатъчно, а абсолютно всичко. Тази е същата, така че я разгледайте добре. Това ни управлява. Онзи там е министър-председател, а този тук е секретар на Висшия съвет на БСП по външната политика и наблюдател в Европейския парламент. И двамата нямат нито ден трудов стаж извън партийните структури. Много им личи, но никак не им пука. Долче вита по социалистически. „И корабът пътува“... ☉

Мария ДЕРМЕНДЖИЕВА

Четвъртък:

„16/11/2006 6:18 pm. Представител на Европейската комисия, пожелал анонимност, съобщил за Kafene.net, че снощи към 6,30 часа българско време в София е открит застрелян в кабинета му ръководителят на отдел „Архиви и тайни досиета“ към Националната разузнавателна служба.“

В това първо съобщение име не се посочва. По-късно вечерта в четвъртък „Медианул“ получава потвърждение на информацията, че Божидар Дойчев действително е открит мъртъв на работното си място предишния ден. Според прокуратурата става въпрос за самоубийство. Военен прокурор, съдебен лекар и група експерти установили причината за смъртта към 20,30 ч в сряда. Телефонът на шефа на НРС ген. Киров е изключен. От МВР не разполагат с информация. Но в 21,45 ч Агенция „Фокус“ съобщава, че по данни на НРС причините Дойчев да посегне на живота си са от семейно-битов характер.

Петък:

Сутринта по БНТ журналисти искат обяснение защо смъртта на Дойчев е била засекретена повече от 24 часа. В електронната медия БГНЕС по същото време е публикувана следната информация: „На 15 ноември след 20,00 часа в Националната разузнавателна служба е намерен застрелян ръководителят на отдел „Архив“ в НРС Божидар Дойчев. (...) На 15 ноември към 21 ч главният прокурор Борис Велчев е бил уведомен лично от директора на На-

Информационни несъответствия по случая „Дойчев“

ционалната разузнавателна служба ген.-майор Кирчо Киров, който съобщил, че малко след 20,00 часа Дойчев е бил открит застрелян в кабинета си. По разпореждане на главния прокурор Софийската окръжна военна прокуратура е образувала следствено дело за смъртта на шефа на архива на разузнаването. По данни на прокуратурата става дума за самоубийство. Няма информация дали е оставил предсмъртно писмо. По думите на неговите колеги причината е личен проблем, но те не уточняват семеен или здравословен. Близки на семейството на Дойчев твърдят, че съпругата му е казала, че няма информация и че семейството не се допуска до никаква връзка със службата.“

Според Дарик радио Дойчев бил известен сред колегите си като много близък с бившия директор на разузнаването ген. Бригадир Аспарухов. Аспарухов заявява пред Дарик радио, че е убеден, че причините за самоубийството на Дойчев са лични и не са свързани по никакъв начин

с работата му. „Работата в Националната разузнавателна служба е тежка и често хората там са подложени на напрежение“, каза Аспарухов. Според него това ги кара да изпитват чувство на вина и несвършена работа, без да имат причини за това. Малко по-късно пред Нова телевизия обаче Аспарухов каза: „Той беше изключително го-

бър, стабилен психически човек.“ Друг бивш директор на НРС – Димо Гяуров, каза пред ИнфоРадио, че много добре е познавал Дойчев и не го смята за човек, склонен към самоубийство. По това време все още липсва официално съобщение на МВР за случая!

„Трупът на ръководителя на отдел „Архив“ към НРС Божи-

дар Дойчев е намерен в кабинета му с пистолет в устната кухина. Това съобщил на пресконференция военноокръжен прокурор Спас Илиев. Като веществени доказателства са иззети барутни частици от ръцете на Дойчев. Назначени са експертизи, резултатите от които трябва да бъдат готови до 14 дни... Не е намерено предсмъртно писмо, върху трупа не са открити следи от насилие. Изискана е справка за проведените от Дойчев телефонни разговори, на базата на която да бъде изяснено с кого е говорил последно. По времето на инцидента в сградата на Националната разузнавателна служба са се намирали трима служители. Те са разпитани, единият от тях е намерил трупа след 20,00 часа. Намереното оръжие, с което най-вероятно е произведен изстрелът, е на самия Дойчев и е служебно зачислено.“ От военната прокуратура обясниха, че намерените гилзи и проби от ръцете на Дойчев са гадени за експертизи, които трябва да са готови до две седмици. (16,14 ч, Агенция „Фокус“)

Събота:

Вечерта по БТВ: Вдовицата и близките на убития недоумяват откъде се вади заключението, че Дойчев се е самоубил „по лични причини“, след като никой от тях не е разпитван. Погребението е в месен семеен кръг, без официални представители на службата.

Семейството е разпитано едва на 20.11.2006 г.!

Неделя:

Преди обяд по БТВ: „Началникът на архива на разузнаването Божидар Дойчев е починал от изстрел, произведен от служебното оръжие на друга служителка на Националната разузнавателна служба, която не е била там. Всички пистолети на отдела са съхранявани в касата на Дойчев и засега няма обяснение защо не е използвал своя. Ген. К. Киров обясни, че според правилата служителите на разузнаването нямат право да изнасят оръжието си от службата, освен ако това не се налага по конкретна задача.“

Но според същите правила всеки служител от НРС има лична каса, в която би следвало да гържи служебното си оръжие! ☺

www.alteraforum.net

Създаден е нов сайт за литературно общуване за хора с увреждания: www.alteraforum.net.

В този сайт желаещите не само могат да публикуват свои творби, но и да използват различните възможности, които той им предлага за контакти с други автори.

Главен редактор: Явор Дачков (e-mail: yavor@glasove.info)

Редакционен съвет: Бойко Пенчев, Владислав Тодоров, г-р Любомир Канов

Редакционен екип: Аве Иванова (e-mail: ave@glasove.info), Мария Дерменджиева (e-mail: maria@glasove.info),

Александър Маринов (e-mail: alexander@glasove.info), **Коректор:** Евгения Борисова

Дизайн: Николай Киров-Харо, Чавдар Гюзелев-Чочо, **Страниране:** Елка Парушева

Телефон на редакцията: 988 14 98, **e-mail:** glasove@gmail.com

Издател: „Гласове“ ООД, **Печат:** Мултипринт, **Каталожен номер:** 177

Ръкописи не се връщат. Редакционно приключване на броя – сряда.

ГЛАСОВЕ

KANOWINEYARD

Danubian Region

Cabernet Sauvignon

2004 Barrique Reserve Unfiltered

Kanowineyard е виното, което заключава в чудодейна целувка свежестта на росата и кръговрата на слънцето в бавния рубинен залез на октомври

NIMAX advertising

За реклама: 02 866 3307; 089 866 3307

говори свободно!

democrati.org

Абонирайте се!

Това е най-сигурният начин да ни четете.

Каталожен № 177

Защото Интернет е важно нещо!

bol.bg

адрес: ул. „Граф Игнатиев“ 24
тел: 987 6543, 400 8000
gsm: 088 9809666, 089 7961520
e-mail: office@bol.bg, www.bol.bg

Любослава РУСЕВА

Български сюжети

КОЛОНКАТА НА

Правителството отпусна над три милиона лева за тържествата по присъединяването ни към Европейския съюз, но като че пакви ще са „инициативите“, дори малките демонстрационни проекти на предишния кабинет ми изглеждат симпатични.

По изчисления на в. „Сега“ например само конкурсът за чуждестранни и местни кулинарни изделия „Авренски пай – английски тиквеник“ щял да струва 5460 лева, а „Картина на Пловдив“, т.е. голямото бяло платно, върху което всеки пловдивчанин ще може да маца и пише, каквото си иска – точно 858 лева.

Сега ме е яд, че не кандидатствах с една идея, която щеше да излезе горе-долу 1347,84 лв., но нищо – ще участвам в конкурса за анекдоти и карикатури „Да влезем с хумор в Европа“, организиран от община Варна. Измислих и виц:

Питат Радио Ереван: Вярно ли е, че Европа вече ще празнува Хелоуин на 1 януари?

– Вярно е – отговаря радиото. – Само че няма да са Все светци, а сите българи заедно. И няма да празнува, а ще псува...

Понеже, признавам, звучи грубо, ще пратя и готов анекдот от серията за сър Джон, който не е зле да бъде прочетен от европейските данъкоплатци

преди нахлуването на българите: Камериерът влиза запъхтян в кабинета на сър Джон:

– Сър, Темза е придобила и има опасност да залее Лондон!

– Моля ви, не ме занимавайте с глупости, донесете ми чая!

След половин час камериерът отново влиза и съобщава още по-разтревожено:

– Сър, Темза е излязла от коритото си и приближава към имението!

– Моля ви, не ме занимавайте с глупости, донесете ми пурата!

Вечерта камериерът отваря вратата:

– Сър, Темза!

Трябва да призная обаче, че първа награда във Варненския хумористичен конкурс заслужава да спечели идеята на Столичната община да се въведе билет за градския транспорт със знаците на ЕС. Закачката ще е още по-хубава, ако металните зъбци на апарата за самотаксуване пробиват дупки точно в звездичките на страните членки. Страхувам се само, че неумитите, невчесани и небръснати български европейци, с които пътувах онзи ден в рейс 72, няма да я разберат. Но има време – в „Нашият човек в Хаваи“ Греъм Грийн написа, че „цивилизацията в Куба не навлезе с WC, а 20 години по-късно – когато кубин-

По-честният „празник“

ците разбраха, че трябва да пускат и водата след себе си“...

Като стана дума за вода – сетих се за още една инициатива, за която правителството е отпуснало 4000 грешни лева – бедственичката Емел Етем ще обяснява чрез брошури с какво точно се занимава нейното ведомство. Честно казано, време беше. Ако глаголет не е „обяснява“, а „признава“, аз дори съм готова да извадя сумата от собствения си джоб.

Но както и да е. Проблемът не е или поне не е единствено в безразборното харчене на пари за абсолютни идиотицини. Нека срещу 1490 лв. в Пловдив организират спортно състезание „По стъпалата към ЕС“ в 12-етажната сграда на бившия Партиен дом, която, естествено, вече символизира Европейския съюз. Нека в община Главиница похарчат 2000 лв. по проекта „С веселие и песни в обединена Европа“, а в Габрово да си направят светлинно шоу за 20 800 лв. Нека да има и декоративно осветление на сградата на областната администрация в Хасково в цветовете на ЕС – жълто и синьо, срещу още 2500 лв. Нека! Особено отблъскваща обаче е насилена еуфория, както и пълното разминаване между празненства и действителност, макар и двете да изглеждат еднакво бездарни. Това лично у мен оставя тягостното усещане все едно съм гледала хоро на Никола Чакърдъкова или прочела нещо от Иван Гранитски малко след като във вестника съм видяла снимка на престо дете.

„Класическите произведения на българската литература са слънчевите стълбове, крепящи националното ни самосъзнание. Те са кристалните мостове на възторга, по които Отецеството ще премине през огън и страдание и

ще пребъде в третото хилядолетие.“* Това впрочем е автентичен цитат, така както фалшът е единственото автентично нещо в обратното броене на оставащите часове до влизането ни в Европа. Какво „веселие и песни“, каква „Ода на радостта“ има тук? „Убийството в стила на Студената война“ (по „Ню Йорк Таймс“) на архиваря в НРС и разстрелът на поредния продукт на българския преход, този път с чудесния прякор Къро Дебелия, са истинското „обратно броене“.

Всъщност правителството в едно беше право – идеята за осветяване на цялата страна в нощта срещу 1 януари наистина беше за отхвърляне. Не ни трябва „Светлина, повече светли-

на!“ Аз дори предлагам да загасим всичко. Къщи, офиси, ресторанти, кафенета, улици, шосета и площи да останат на тъмно. „Мрак“, както казваше Елочка Шчукина. Влизане в Европа в пълна тъма. България – най-непрогледната точка от континента, гледана от Космоса. Същинска Царичинска дупка, само дете е като една човешка длан...

Така ще е, мисля си, много по-честно. ☺

* Цитатите са редакторска бележка към томчето „Иде ли?“ от Иван Вазов, включено в поредицата „Българска класика“ на издателство „Захарий Стоянов“, управлявано от Иван Гранитски – бел.ред.

Равни други условия

Димитър БЪЧВАРОВ

КОЛОНКАТА НА

Сприемането ни в ЕС преходът формално приключва. Стигнахме там, където твърдим, че исторически сме били и ни се полага да бъдем. А в действителност нищо не ни се полага. След 1 януари 2007 г. няма да получим благосъстояние. Само ще имаме възможност да се борим за него според правилата и стандартите на най-големия и

уреден пазар в света. Заблуда е да се мисли, че ЕС ще ни гарантира успех в тази борба. Брюксел не може да направи икономиката ни високопроизводителна и конкурентна. Дори да успеем да усвоим не 20%, което призна премиерът Станишев, а всички еврофондове (което е невъзможно), то в най-добрия случай това ще подобри само комуналната ни жизнена среда. Подарените пари нито променят обществените нагласи, нито повишават продуктивните усилия на хората. Историята многократно е доказвала това. Едва ли има по-ярък пример за неефективност на външните субсидии от случая с бившата ГДР. След падането на Берлинската стена в „новите“ източни провинции на Обединена Германия е извършен най-големият трансфер на инвестиции и парични помощи в европейската история. Само за първите 10 години след обединението от За-

падна в Източна Германия са налетели над 540 млрд. евро инвестиции и над 500 млрд. евро субсидии. През 2005 г. се отчита, че Федералният бюджет продължава да бъде нетен донор на бившата ГДР с над 70 млрд. евро годишно. При същите и дори при по-модерни технологии източният германец има 30% по-ниска производителност и качество от западния си събрат. Затова той е по-ниско платен, по-често безработен и по-зависим от тържавните помощи. И е типичен гласоподавател за социалистите. Германия признава провала си в икономическата интеграция на бившата ГДР. Причина за него са „готовите“ пари. По ирония на съдбата капиталистическата ГФР сбъдна невъзможната илюзия на социалистическия строй за „даващата държава“. И дъло ще плаща за тази своя грешка.

Продължава на стр. 5

Фондация „Конрад Аденауер“
и Национален
граждански форум „Българка“
ви канят на

ОБЩЕСТВЕНА ДИСКУСИЯ

Християнските ценности –
фактор за изграждане
на личността

Лектори:

проф. д-р Калин Янакиев,
СУ „Св. Климент Охридски“

Горан Благовев, журналист – БНТ

28.11.2006 г. от 17,30 часа

НДК, зала 10, ет. 8 (асансьор 8 и 9)

Мария ДЕРМЕНДЖИЕВА

Месец и половина след убийството на Анна Политковская не само продължават да са неизвестни извършителите, но и липсват данни за хода на разследването и доколко изобщо се извършва такава. За сметка на това в публичното пространство две събития се свързват с информации около убийството на известната журналистка.

На 18 ноември в центъра на Москва е застрелян бившият офицер от чеченските сили за сигурност и командир на специалното подразделение „Горец“ Мовлади Байсаров, обявен за федерално издирване по подозрение за участие в убийства и отвлечения. На 14 ноември Байсаров заявява за в. „Время новостей“, че обвиненията срещу него са безпочвени, че не се укрива и иска бившето му ръководство във ФСБ да уреди положението му. Той изразява готовност да отговори на всички въпроси на федералната прокуратура за убийството на журналистката Анна Политковская. Отправя и обвинение, че група приближени на Рамзан Кадилов, въоръжена с гранатомети, е била изпратена да го залови в Москва и да го убие. В. „Новая газета“ съобщава, че две седмици след убийството на Политковская бившият кмет на чеченската столица Грозни Бислан Гантамиров е споделил в редакцията за присъствие на приближени на Кадилов в Москва. Те имали поставена задача да ликвидират неговите врагове Политковская, Байсаров и самия Гантамиров. Всички руски служби за сигурност били в течение, но не предотвратили убийството на Байсаров. Дори освободили преждевременно двама представители на чеченската милиция, у

Опасно е да си враг на Путин

които са открити пистолети със заглушители.

Другият случай, който впоследствие също отведе до получена информация за поръчителите на убийството на руската журналистка, е опитът за отравяне на бившия сътрудник на КГБ (днес Федералната служба за сигурност) Александър Литвиненко в Лондон. Литвиненко лежи в реанимацията на лондонската болница „Юнивърсити Колидж“, а лекуващите лекари смятат, че шансовете му да оцелее са 50%. Британската полиция потвърди, че разследва опит за отравяне на бившия агент на руските специални служби, който се почувствал зле след среща в суши бар на 1 ноември с Марио Скарамела. Във вторник вечерта изчезналият след постъпването на Литвиненко в болница италианец се появи в Рим и даде пресконференция. Специалистът по въпросите на разузнаването, който е консултирал комисията на италианското правителство, разследвала дейността на КГБ в Италия, заяви, че няма нищо общо с отравянето на руснака. Той разказа пред журналисти, че получил от Русия писма по електронната поща, съдържащи тревожна информация. В тях се споменава, че „група килъри от Санкт Петербург“ е отстранила Политковская и подготвяла ликвидиранието на Литвиненко и на самия

Скарамела. Тъй като източникът не бил надежден, той искал да се посъветва с Литвиненко дали имат основание да се страхуват за живота си. Според Скарамела причина за покушението срещу бившия полковник от КГБ може да бъде неговото сътрудничество по делото „Митрохин“

– също бивш офицер от КГБ, изнесъл на Запад редица секретни документи с имена на политици, журналисти и бизнесмени, работили за руските специални служби.

Междувременно се появи и втора версия за отравянето на Литвиненко, защото стана яс-

но, че преди срещата си с италианеца той е пил чай във фойето на неназован хотел с двама руснаци – бившия офицер от Девето управление на КГБ Андрей Луговой и мъж, известен като Владимир. Възможно е да е погълнал отровата заедно с чая.

С разследването се занимава едно от антитерористичните подразделения на Скотланд Ярл, което показва твърде сериозното отношение на Великобритания към случая. Интерес проявява и американският Държавен департамент, подчертавайки, че става въпрос за покушение над британски гражданин.

На фона на тези събития бих искала да припомня какво се случи в България през 2004 г.: Г. Коритаров прави интервюта с А. Литвиненко и М. Мелниченко (емигрант в САЩ, личен охранител на украинския президент Кучма), в които първият твърди, а вторият потвърждава, че Путин и други висши държавни чиновници са замесени в наркобизнес, а Чорни е перач на тези пари. Говорят с факти – логични, макар и недоказани. Реакции: руското посолство пише остро писмо до СЕМ, председателят на СЕМ Р. Райков набеждава Костов за инспиратор на интервюта, но впоследствие млъква, защото синът му работи при адвоката на Чорни – Т. Батков; изненадващо млъкват и руските дипломати; в. „Стандарт“ публикува факсимиле на картончето на Коритаров, доказващо сътрудничеството му с ДС. А в същото време избухва скандалът с БСП и петрола на Сагддам, останал... без последици.

Всъщност е съвсем обяснимо защо определени кръгове от БСП са против пълното разкриване на архивите на бившия ДС и разузнавателните служби на армията, нали? ☺

Ал. Литвиненко

Публикуваме откъс от книгата „ЛПГ – Лубянската престъпна групировка“ (Факел Експрес, С., 2003), изготвена въз основа на поредица интервюта с Александър Литвиненко, взети през пролетта на 2002 г. в Лондон от московския журналист Акрам Муртазаев. Разказът на Литвиненко за началниците на Федералната служба за сигурност е красноречива илюстрация за криминалните връзки на висши държавни служители и офицери с руската организирана престъпност. При това става дума за хора, които продължават и днес, когато Русия е официален партньор на ЕС и НАТО, да управляват в Москва.

Списък на споменатите в откъса имена и съкращения:

ФСБ – Федерална служба за сигурност на Руската федерация (наследник на Комитета за държавна сигурност на СССР)

ФСО – Федерална служба за охрана на Руската федерация
Барсуков, Михаил Иванович – директор на ФСБ на РФ (1995–1996), генерал-полковник

Ковалов, Николай Дмитриевич – директор на ФСБ на РФ (1996–1998), армейски генерал, депутат в Държавната дума на РФ

Путин, Владимир Владимирович – вицекмет на Санкт Петербург (1994–1996), директор на ФСБ на РФ (1998–1999), премиер на РФ (1999), президент на РФ (първи мандат: 2000–2004, втори мандат: 2004 – до момента)

Кумарин-Барсуков, Владимир Сергеевич – шеф на Тамбовската престъпна групировка от Санкт Петербург

Патрушев, Николай Платонович – министър на сигурността на Карелия (1992–1994), началник на Управление по собствена сигурност при ФДБ на РФ (1994–1998), зам.-директор (1998–1999), директор на ФСБ на РФ (1999 до днес), армейски генерал, Герой на РФ

Степашин, Сергей Вадимович – директор на Федералната служба за контраразузнаване на РФ (1994–1995), министър на вътрешните работи (1998), министър-председател (1999), депутат от партията „Яблоко“ в руската Дума (2001), по-късно председател на Сметната палата на РФ, генерал полковник

Началниците

– Докато си работил във ФСБ, са се сменили четирима директора. С всички ли се познаваш лично?

– Да.

– Променя ли се стилът на работа на Кантората в зависимост от личността на директора ѝ?

– Всеки директор още с идването се опитва да оформи свой екип и естествено стилът на работа се променя. Да речем, Барсуков. Той започна да поставя на всички ключови места хората от ФСО, които бе довел със себе си. Тези хора са израсли в Кремъл, нещо като придворни. А какъв е нашият двор – всички знаят, че е византийски. От всичко ги е страх – как да докладват, какво ще си помислят там? А този чий човек е? С една дума, докато не се огледа десет пъти и не се застрахова – не взема решение. Ето например в отдела за борба с тероризма – там решението трябва да се вземат бързо, на място. А те не умеят да го правят.

После гоиде Ковалов. Той цял живот беше работил по пета линия. Започна да докарва „петащи“. Пътниците на Пето управление на КГБ (политическите) нанесоха огромни щети. За тях престъпникът е враг. А с врага не се разговаря и няма закони за борба с него. Но това е идиотизъм. Казвам им: „Чакайте, нали трябва да документираме, трябва да докажем по законен път факта на престъпната дейност. Нали не сме бандити, трябва всичко да правим

според закона.“ Той е враг – обясняват ми те. – Какви ти доказателства! Ето откъде започна целият произвол. От „петащите“.

Това са методите на Ковалов. И естествено, във ФСБ нещата тръгнаха в тази посока.

После, когато се появи Путин, и той започна да влечи свои хора от Питер. А какво е Питер? Бангитската столица. Хора, които не са успели да въведат елементарен ред в собствения си град. С тях присътигаха и шофьорите им. Подир шофьорите – техните бандити. Бандитите, които те бяха прикривали там, се преместиха в Москва. Започнаха да вземат под контрол търговски фирми. Извинете, но аз за нищо на света няма да повярвам, че в Питер цялата организирана престъпност не се прикрива от ФСБ. Та това е просто невъзможно!

Тамбовската групировка нямаше да се удържи и ден в Питер, ако Кумарин-Барсуков, нейният лидер, не беше познат на Патрушев и Путин. Техните вили са една го груга! Заедно си пекат шишчетата!

– А запомнил ли си с нещо специално периода на Степашин?

– С нищо не съм го запомнил. Степашин не е личност.

– Ако трябваше да избиращ между Степашин, Патрушев, Барсуков и Путин, кого би взел за свой агент?

– Всеки би свършил работа.

– Но кой от тях би бил най-полезен от оперативна гледна

точка?

– Зависи каква е задачата, къде се намират те.

– В организирана престъпна групировка.

– Тогава трябва да се прецени какви роли играят. Чакай да помисля... От целия този отбор аз сигурно все пак бих вербувал Барсуков.

– Той ли е най-добрият професионалист?

– Първо, той май е по-почтен. Мисля, че има съвест. Би ми било по-приятно да работя с Барсуков. С него отношенията биха могли да се превърнат от чисто агентурни в по-приятелски. От него би излязъл добър агент. Но, разбира се, по оперативни възможности най-добър е Путин. Но него би трябвало постоянно да го гържа под контрол, защото постоянно лъже. Човек трябва редовно да го проверява. С него би било тежко да се работи. Но резултатът би бил по-добър от този с Барсуков.

– Защо?

– Путин е човек, който в престъпна групировка би разполагал с по-големи оперативни възможности. Той е абсолютна незабележим. По-добре е подготвен физически, организиран е. Той е най-самолубивият. А лашите са грамотни психолози, цяха да използват тази му черта. И Путин би притежавал най-голямата информация. Коемо въсъщност е нужно на оперативния работник. А нямаше да има проблеми и с вербуването му.

Равни други условия

От стр. 3

Българската илюзия за „даващата Европа“ е по-опасна от случая с ГДР. Нямаме Западна България, която да ни плаща сметките. Крупните ни собственици и бизнесмени са по правило бивши служители на ДС и номенклатурни мракобеси от БКП. В най-добрия случай – техни деца и внуци. Същите, за които бившият член на политбюро на БКП Йордан Йотов призна, че са започнали бизнеса си с откраднати 2,5 млрд. долара, раздадени им в куфарчета. Затова успешният модел за днешния нашиенски капитализъм е мутренски, а не технологичен. След 17 години преход високотехнологичната продукция в общия български износ е само 2%, а машините и съоръженията са само 11%. За другите бивши социалистически страни в ЕС това съотношение средно е съответно 23% и 40%. За сметка на това ние „изнасяме“ 12% от простиутките и 25% от джебчиите в ЕС. Средната ни класа е почти изцяло в сивия сектор, зависима и подчинена на олигархията. А олигархията завърши своите метаморфози и се организира в пирамидална структура от азиатски тип. В широката ѝ основа са множество малки и средни предприемачи и специалисти в частния сектор. Нагоре са все по-крупните собственици и обръчи от партийни фирми. На върха – политическата върхушка на управляващата тройна коалиция. Тя прикрива неплащането на данъци и стопанските престъпления на враздените в пирамидата. Облагодетелстваните пък спонсорират политическия си елит. Ред и правосъдие вътре в олигархическата пирамида раздават мутрите. Тази система е не само стабилна. Тя е ефективна. Ако реалният ръст на официалната ни икономика, т. е. тази, която се отчита данъчно, е между 5 и 6%. Колко ли е ръстът на сивия сектор, чийто данъчен принос (включително ДДС) в хазната е символичен? Всъщност този ръст е твърде очевиден. Продажбите на нови жилища и нови коли през последните 5 години се увеличават с по 25 и 40% годишно, докато брутният вътрешен продукт нараства само с 5,5%. Луксозните заведения са пълни. Пътницата са разбити и заръстени от многото коли. Затъваме в боклук. Така е, защото инфраструктурата се строи и поддържа само с парите на „баламите“, които плащат данъци и глоби. „Тарикатите“ в олигархичната пирамида просперират на техен гръб. Това не е европейски капитализъм. Така не може да се роди български аналог на американската мечта. Това е балканска посткомунистическа рецепта за дълбока деморализация. Докато възрастните герои на нашето време решават проблемите помежду си с показни разстрели и взривове, детската агресивност по ужасяващ начин проби дълбоко на нашия упадък. Тя не е психопатичен изблик, каквито случаи

има и в цивилизованите страни. Български деца се нараняват и убиват в пълно психическо здраве, следвайки модела на успешно поведение, който им се внушава от семейната и обществената среда. Като в латиноамериканско гето. През 1995–1996 г. България беше умишлено катастрофирана икономически. Шепя мародери забогатяха от отломките ѝ. Десет години по-късно сме в морална катастрофа заради изгоди на същите хора. Така влизаме в Европа. Няма място за фойерверки. Нито за хвалби с културната ни идентичност, историческо наследство и пр. Нуждаем се от смела, ефективна и преди всичко морално устойчива политика.

любимата на всички Ирландия, нито прибалтийските републики, а Китай. Брутният продукт на тази държава има от дълго време реален ръст над 10% годишно въпреки, че корпоративният данък там е 33% – почти три пъти по-висок от този в Ирландия. От друга страна, в Обединените арабски емирства няма нито корпоративни, нито подоходни данъци. Няма дори ДДС. Държавата им се издържа от приходите от петрол. Въпреки това икономическият им растеж е твърде умерен. Друг пример. Твърдението „ниските данъци водят до малък дял сива икономика“ е вярно, но пак при равни други условия. Защото най-нисък е дялът на си-

ратното. Популярно е и крайното профанизиране на разбирането за ляво и дясно чрез твърдението, че дясната политика защитава богатите, а лявата – бедните. Ако беше така, никога и никъде дясна партия не би спечелила избори, защото навсякъде богатите са малцинство. Всъщност лявата и дясната идеология се различават не по технократски признаци и параметри, а на ценностно ниво. Една партийна политика защитава не само материални интереси. Например в Северна Америка повечето хора различават левите и десните политици не по икономическите програми, а по отношението им към абортите.

В по-тесен икономически ас-

пект **дясната политика създава обществени нагласи и мотивация за просперитет чрез продуктивна дейност.** Ниските данъци могат да бъдат само част от тази мотивация.

Лявата политика създава **обществени нагласи и очаквания за просперитет чрез държавна подкрепа и финансова помощ.** Подпомагането чрез данъчни облекчения само на дадени субекти и дейности се явява типично лява политика. В този смисъл намалението на корпоративния данък и прехвърляне на сметата от фирмите данъчна тежест върху хората със средни доходи, което направи кабинетът на Станишев, не е дясна политика. Дясната политика би намалила в еднаква степен и подоходните данъци и в никакъв случай не би натоварила най-много средната класа.

Не е дясна политика приватизацията на монополите от кабинета на Саксбургготски. Дясната политика би осигурила конкурентен пазар и строг контрол над монополите независимо от това дали те са частна или държавна собственост. Резултат от лява политика е и пирамидалната олигархия у нас, при която държавните органи не наказват закононарушенията на приближените до управляващите лица и фирми, но използват властта си, за да преследват техните конкуренти. Дясната политика е несъвместима с манипулиране на законата и използване на държавата за избирателни репресии.

Свърхбързото незаконно забогатяване и легитимирането на престъпните босове чрез държавната власт е типичен за нашия преход ляв прийом. Консервативната ясна доктрина не допуска законова възможност за внезапно забогатяване. Тя предполага строги проверки на подобни случаи, сурово преследване и наказание за всяко богатство с неясен произход.

Партньорството на правителството с корпоративни структури също е лява политика. Дясната политика отрежда на държавата роля само на арбитър на конкурентния пазар. Обвързки на властите с бизнеса са недопустими под каквато и да е форма. Във всички случаи обаче увеличаването на общото данъчно отнемане и преразпределение на доходи чрез бюджета е лява политика. През последните пет години се наблюдава точно това. Чрез бюджета се преразпределят над 40% от БВП, като за 2006 г. този показател вероятно ще надмине 43%.

В крайна сметка се вижда, че сегашната политика на БСП, НДСВ и ДПС е типично вулгарно лява. Тя е безперспективна и опасна, защото възпроизвежда сива икономика, беззаконие и бедност, прикривайки се като някакъв аморфен ляво-десен прагматизъм. Вследствие от тази микрия се задълбочава дефицитът на законност, скрито се наказват моралът и продуктивното усилие, явно се награждават лъжата, измамата, насилието и кражбата. България има нужда от автентична дясна политика, за да се обърне този процес на деградация, да се създадат онези „равни други условия“, от които се състои европейската координатна система за перспективите и развитието на отделния човек. Едва когато постигнем тази цивилизационна нормалност, намалението на корпоративните данъци ще стимулира само растежа на икономиката и доходите, а не и прането на пари. Едва тогава вместо емигранти страната ни ще изнася в съвременния свят високотехнологични стоки и услуги. Всъщност дясната политика едва сега започва в дълбочина. За нея има огромно поле за действие и обществена необходимост. Защото в България все повече хора ще се нуждаят от политическо представителство без популизъм, без лицемерие, без олигархия, без показност, без погравителство на външни образци, без лъжи и без крадци. ☉

Безкрайни са спекулациите на темата: десните са леви, левите са десни, всички са маскири. Това объркване, отвращава и отказва от гласуване в много по-голяма степен потенциалните десни избиратели, отколкото левите. Затова е особено важно избирателите да виждат действителните различия между лява и дясна политика и последствията от своя вот или негласуване при конкретните условия у нас.

Първо, трябва да признаем, че няма универсални рецепти за просперитет. Всички „вълшебни“ решения и примери трябва да се представят с една много съществена уговорка: „при равни други условия“. Например по-ниските корпоративни данъци водят до повече инвестиции и изпреварващо икономическо развитие, но не винаги, а само при равни други условия. Доказва го фактът, че страната с най-много чуждестранни инвестиции и с най-висок икономически растеж през последните 10 години не е нито

ва икономика в скандинавските страни, а там данъците са едни от най-високите в Европа. По същия начин трябва да се приема либертарианският приватизационен фундаментализъм. Защото упоритите факти непрекъснато доказват, че частният монопол е по-лош от държавния. Тук и сега виждаме колко рязко се влоши качеството на услугите и се завишиха сметките на електроразпределителни дружества след тяхната приватизация. Дори големият икономически растеж сам по себе си не е гаранция за просперитет и висок жизнен стандарт. Защото най-високите исторически темпове на растеж в Европа са отбелязани не другаде, а в хитлеристка Германия и сталинския СССР.

Отбелязвам всичко това за да разсея заблудата, че фундаменталните признаци на дясната политика са единствено ниските данъци, икономическият растеж и тоталната приватизация, както и че за лявата политика важи об-

ект **дясната политика създава обществени нагласи и мотивация за просперитет чрез продуктивна дейност.** Ниските данъци могат да бъдат само част от тази мотивация.

Лявата политика създава **обществени нагласи и очаквания за просперитет чрез държавна подкрепа и финансова помощ.** Подпомагането чрез данъчни облекчения само на дадени субекти и дейности се явява типично лява политика. В този смисъл намалението на корпоративния данък и прехвърляне на сметата от фирмите данъчна тежест върху хората със средни доходи, което направи кабинетът на Станишев, не е дясна политика. Дясната политика би намалила в еднаква степен и подоходните данъци и в никакъв случай не би натоварила най-много средната класа.

Не е дясна политика приватизацията на монополите от кабинета на Саксбургготски. Дясната политика би осигурила конкурентен пазар и строг кон-

Зад ъгъла на прехода – 2

Как с имитация на реформи БСП направи социалната цена на прехода непоносима

Александър МАРИНОВ

През декември 1991 г., около 40 дни след като бе загубила властта („с малко, но завинаги“, както смятаха тогава някои), БСП проведе първия си конгрес в (легална) опозиция след почти 70-годишно прекъсване. Тези малцина българи, които днес въобще идентифицират въпросния форум, си го спомнят главно заради избирането на Жан Виденов за председател на партията. За по-нататъшния ход на прехода обаче имаха значение и някои политически тези, изразени на конгреса. (Когато пада от власт, наред с безумните оправдания, БСП казва и някои интресни неща.) Визирам по-специално първото по-конкретно виждане на социалистическата партия за социално-икономическата същност на едва започналия посткомунистически преход:

„Нашата партия е за максимално ускорен преход към пазарно стопанство с възможно най-ниска социална цена“

Тук (засега) няма да коментирам искреността на заявените политически възгледи, нито волята и способността за реализирането им. Ще се спра на същността на въпросната теза, защото по-внимателният анализ разкрива както илюзиите, така и непреодолимата вътрешна противоречивост на БСП, превърнали се в основната причина за драматичното развитие през следващите години. Всъщност тезата е почти вярна и би могла да бъде изцяло възприета с една „незначителна“ корекция: „За да е възможно най-ниска социалната цена на прехода, той трябва да се извърши максимално ускорено.“ Иначе казано, чрез решителни и радикални реформи във всички области, провеждани независимо от непопулярния си характер и неизбежната политическа цена.

Оттогава, та до днес на българската политическа сцена са се изявявали твърде много политици, желаещи едновременно да правят реформи и да бъдат обичани, харесвани и хвалени от „народа“. Това е голяма илюзия, да не използвам някоя по-силна дума.

Има успешни, но не и обожавани реформатори. Образът на истинския реформатор е драматичен, а често и трагичен

По правило реформаторите получават признание със закъснение, понякога – фатално късно. Тези политици, които непрекъснато се ослушват за обществени аплодисменти, не са родени за реформатори. В „най-добрия“ случай те са способни на повече или по-малко талантливи имитации на реформи, които често

Продължаваме поредицата на Александър Маринов „Зад ъгъла на прехода“, посветена на ролята на БСП в промените в България, както и на метаморфозите на самата БСП. Смятаме, че макар и доста късно, е наложително да се поговори сериозно за истинската роля и отговорност на левицата за случилото се през последните 17 години, поне като опит за противопоставяне на умислено насажданата политическа амнезия в нашето общество.

са по-опасни от откритата съпротива срещу промените.

Но нека се върнем на процесите в БСП през първите години на прехода. Още в документа „Перспектива за България“, приет от Общонартийната конференция на БСП през 1993 г., се видя на какви икономически и управленски лостове ще разчитат социалистите при евентуалното си завръщане във властта (от което ги деляха само 18 месеца). Сърцевината на прехода – смяната на икономическата система, започна да „обраства“ с всевъзможни „предпоставки“, „условия“, „етапи“ и пр. процеси, представяни и като следствия, и като фактори на реформите. Например бе записано, че иконо-

мощно ирационално подозрение и враждебност към радикалните икономически реформи

Дори когато тяхната неизбежност е очевидна, левицата прави всичко възможно и невъзможно да превърне динамиката на промените в едва доловимо помръждане. Един от любимите похвати за това беше натоварването на икономическите реформи с всевъзможни и непосилни социални функции. Типичен пример бе упоритото отстояване на тезата за „социално-ориентираната приватизация“, в която се акцентираше не на икономическите параметри на процеса, а на желаните социални ефекти от смяната на собствеността.

Снимка от времето, когато Жан Виденов беше председател на БСП, а Георги Първанов – негов заместник.

мическата реформа трябва да се извършва **едновременно** с преустановяването на спада и оживяването на производството. Макар да се споменаваха необходимостта от **преструктуриране на производството**, в това се влагаше изключително смисъл на нарастване – „да се развият възловите отрасли, подотрасли и производствата“. Нямаше дори и намек за неизбежните болезнени мерки, като саниране, кредитно изолиране, закриване на губещи предприятия, приватизация на минимална цена – все неща, които две години по-късно правителството на левицата трябваше да започне да прави, но принудително, без необходимата яснота, подготовка и убеденост.

Оттогава до днес във всички политически действия на БСП се усеща подтекст на

Дори беше формулиран генералният извод, че „само чрез социално-ориентирана приватизация може да се противодейства на растящата социална умора от реформата и да се ускори темпът на структурните промени“.

Това не бе идейно-теоретичен спор. Плод на тези възгледи бе реализираната от правителството на БСП масова приватизация, чиято „социална ориентация“ ясно личи в конкретни придобивки, като подарени за нечий рожден ден суперскъпи лимузини, 15-метрови яхти, евтино придобит 6-етажен универсален магазин в центъра на София, тигри в аквариум, хеликоптерни площадки и пр. Тези придобивки обаче отидоха не при избирателите на левицата, а при нейните спонсори – олигарси. Но към този въпрос ще се върна по-нататък.

Когато през 1994 г. около БСП вече съвсем ясно миришеше на власт, редица принципни програмни въпроси, имащи ключово значение за едно бъдещо управление, бяха сведени просто до оръжия в изострилата се вътрешнопартийна борба. Критиката на една или друга позиция все по-често се подменяше с атака срещу нейните автори, целяща тяхното дискредитиране и елиминиране от конкуренцията за ръководните постове в партията. Вместо сериозно да обсъди какво ще прави с властта, когато я спечели, ръководството на БСП начело с Жан Виденов, подтиквано от (все още) стоящите в сянка фигури от бившата партийна и кесарска номенклатура, предпочете пътя на необузданата предизборна демагогия от типа „за всекиго по нещо“.

Наред с реверансите към „националноотговорния капитал“ и създадените от него „либерални“ формации, се засили и лявата, дори реваншистка реторика. Ето само един типичен пример.

На 41-вия конгрес на БСП през юни 1994 г., завършил с триумф на Жан Виденов, по негово настояване бе създадена специална програмна комисия, ръководена от най-доверения заместник на Виденов – днешния президент Георги Първанов. Комисията обаче се поувлече в „творческите“ си пориви, защото записа в доклада си пред конгреса една невероятна глупост:

„Национална необходимост е да се сменят моделът на реформата и посоката на прехода“

Настина конгресът бе дълбоко възбуден в заграскването на неудобните хора в листите, защото въобще не обърна внимание на това смайващо теоретично откритие. Никой не се сети да попита Първанов как си представя „смяната на посоката на прехода“ (може би обратно към тоталитаризъм?!). Или някои се сетиха, но предпочетоха да си замълчат.

Страшното започна шест месеца по-късно, когато по ирония на съдбата БСП получи възможност да реализира обявената от нея „нова социално-икономическа политика“, основаваща се върху идеята за „социален преход“. На изборите през декември 1994 г. избирателите дадоха на левицата абсолютно мнозинство, а Виденов бе избран за министър-председател. Веднага проличаха опасностите от популисткото и неспособното разделяне на непосредствените социални задачи от необходимостта от модернизация чрез решителни реформи. Ето как премиерът Виденов структурира реализацията на целите на правителството на БСП във времето:

„Първи етап, обхващащ предстоящите 3–4 години, в които трябва да намерят решение най-

болезнените проблеми на живота на днешния български гражданин.

Втори етап – до края на столетието и първите една-две години на следващото столетие, когато трябва да бъдат постигнати главните критерии и изисквания за пълноправното присъединяване на България към Европейския съюз.

Трети етап – до 2010–2015 г., когато България ще се утвърди като съвременна европейска държава с ефективна икономика, хуманно общество и богата култура, с обещаващо бъдеще.“

От дистанцията на времето изглежда невероятно как онова правителство и онова партийно ръководство са си давали поне три управленски мандата. Още по-невероятно е как хиляди делегати на конгреси и конференции са им възлагали това доверие. Впрочем нямаме основание да използваме минало време, защото

разработилият и приел тези банкрутирани политически идеи елит на БСП днес е почти същият, както преди 10 години

На висши постове в изпълнителната и законодателната власт, администрацията, партията са същите хора, които през 1995–1996 г. с решенията и действията си причиниха банкрута на страната ни. От идейно-политическа гледна точка най-големият проблем на българската левица при осмислянето на посткомунистическия преход бе нерешителността да се формулират ясно непопулярните и болезнени цели на реформите и липсата на политическа воля реализацията им да започне незабавно. Дори при добронамерените леви политици това бе една криворазбрана социална чувствителност – също толкова нелепа, колкото поведението на хирург, който се ваика и рони съзли над стенещия от болка пациент, вместо да му направи неотложната животоспасяваща операция.

Но има и нещо по-лошо от старите заблуди, илюзиите и политическите грешки на една бивша комунистическа партия. Най-мрачната част от историята на българския преход започва там, където бе (и все още остава) прикрит користният умисъл за забавянето и деформирването на реформите. БСП плати жестока цена за това, че не намери сили и смелост да разчисти сметките със своето минало и неговите господари.

Защото миналото не само не си отиде примирено и разкаяно, а се завърна и си прибра всичките вересци. ☹

(Следва)

Митът за гражданското общество – объркани употреби

Гражданското общество принадлежи на либералния, индивидуалистичен Запад. Останалата част от света не може да знае или да преживее нищо, свързано с него.

Релативистки възглед

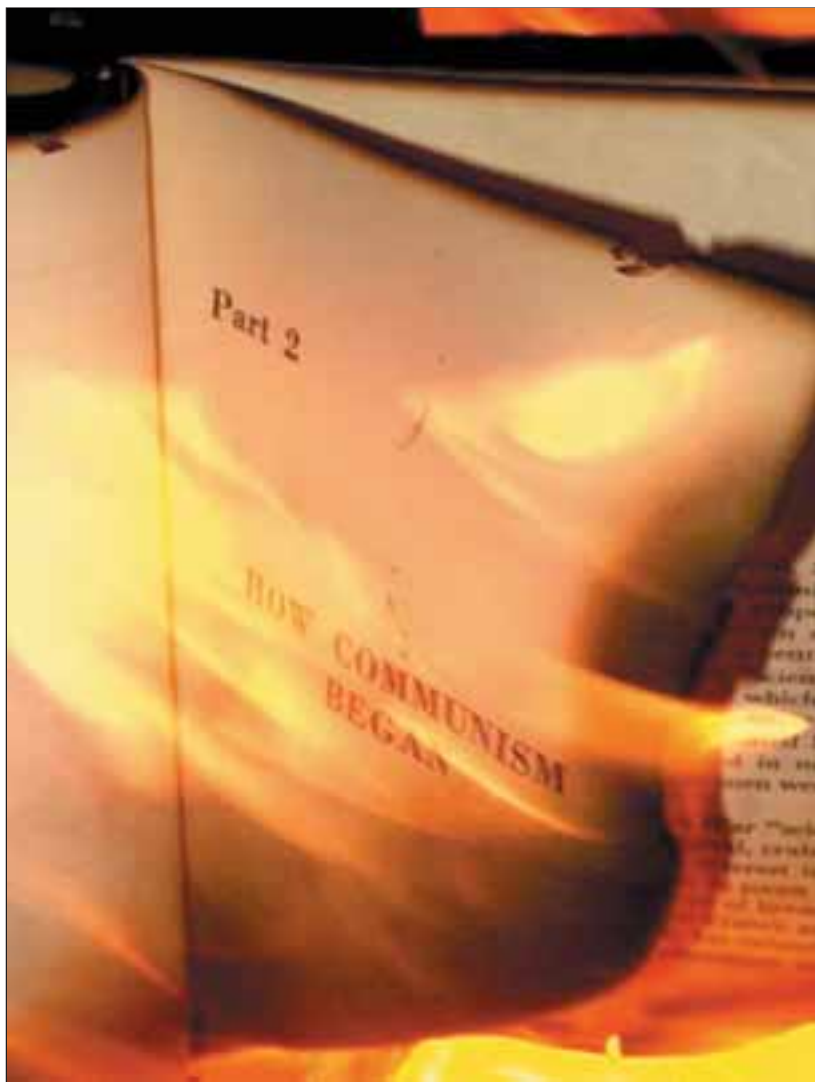
Калина АНДРОЛОВА

Гражданското общество е твърде неясен термин, който в умовете на хората все повече заприличва на две неправилно съчетани думички. И ако на Йори в шеста глава от Милн му липсва: „Съдба. Френска дума, която означава съдба“, то на нас ни липсва гражданско общество. Западна концепция, която означава гражданско общество...

Новите тези за гражданското общество разрушават наивния възглед, че категорията гражданско общество е някаква определена реалност. Която може да бъде посочена с пръст като Sears Tower в Чикаго (110 етажа, 104 асансьора). Различните форми на гражданско общество се смесват помежду си и те включват както голия уличен секскаринал на травеститите, така и опита за човешки права в деспотичните режими. Това е онази неотчуждаема свобода – свободата на мисълта. Справка: докато Полша си имаше „Солидарност“, а Чехословакия – „Харта 77“, мисловни револю-

ции, оглавявани от писатели, артисти, интелектуалци, ние си имахме Хисарския поп. Какво пък! Нация като нация. За поляците митично се знае, че са вечни борци за свобода. А за българите, че културно харесват силно ориенталски ритми, смесени с ромска музика. Така ни описва германският „Ди Велт“.

Гражданското общество започва още от конституцията, чиято изначална идея е да защитава гражданите от собствените им правителства. С това още от самото начало гражданското общество е всъщност опозиция на държавата. Ако държавата е въвеждане на властова дисциплина, то гражданското общество е способността на обществото за съпротива. За свобода. Форма на свобода е и когато баба ви осъди „Кока-Кола“, защото я депресира веселите коледни реклами. Има право. Руск от свръхдемократия. Както онези американски деца, които съдят родителите си за това, че не са направили аборт и с това са им причинили този тежък американски начин на живот, който са принудени да водят. Но истината е малко по-друга. За понятието гражданско общество трябва да се говори с икономически термини. Защото гражданското общество съществува само там, където икономическата и културната система не зависят от държавата. Тоест от властта. Както казва един герой на Олдъс Хъксли: „По времето на Джеферсън имаше много американци, които успяваха да си изкарват самостоятелно прехраната. Те бяха икономически независими. И от прави-

телството, и от големия бизнес. Ето така се появи нашата конституция.“ В този смисъл у нас няма гражданско общество, колкото и да говорим за демократизация. Тъй като частният икономически сектор е политически зависим. Икономическите субекти зависят в претъпна степен от политически протекции. Те даже са възникнали от

пях. А в основата си гражданското общество представлява способността за противопоставяне на властта. То не е някакви си ръкопляскания на Руската академия на науките, когато Солженицин обобщил ситуацията: „Мы построили невиданное в истории криминальное государство под пиратским флагом.“ А после въпреки граждан-

ските протести – възстановяване „памятника Феликсу Дзержинскому“. Душевно белези на обществото. Или важни символи на властта? Да не забравяме, че Феликс Едмундович и компания са разстрелвали стоици хора на ден. Било е тежък труд на конвейер и неслучайно шефът на това у дома е принадлежал при вида на клофетата, месото го е владявало. Виждате, гражданското общество не е просто пунт и пластика. Не е да говориш по телевизията за гражданско общество. То съществува единствено при реално разделение на икономиката от политиката. Има множествена форма. И показва степента на реакция на обществото. Тук отново възниква въпросът: онези, които се борят за свободата да четат „Плейбой“ в Иран ли са носители на гражданското общество, или осемдесетте процента обратна реакция на същото това общество, което отхвърля списанието? Радикалните мюсюлмански организации, борещи се за страни „културни свободи“ срещу насилствената светска власт, форма на гражданско общество ли са? Знаете ли, демокрацията няма никакви основания. Тя е морална интуиция, че културата на човешките права превъзхожда другите култури. Включително и бюрократичната култура, включително и екологичната култура, иначе всички ще живеем като Робинзон. Демокрацията е само един от възможните изходи на преддемократичните общества. А гражданското общество е правото непрекъснато да разсъждаваш публично. Срещу опасните натрупвания на власт и държавата. ☉

ВАШИТЕ ГЛАСОВЕ

Във „Вашите гласове“ (в ГЛАСОВЕ, бр. 43 от 17.11.2006 г.) е „озвучен“ гласът на Емил Войников под заглавието „Моралният кредит беше пропилян с лекота“. Възмути ме влетената несправедливост в думите „с лекота“ – в писмото моралният кредит гори е „проигран“ (т.е. хазартно „пропилян“). За автора на упрека към управлението на Иван Костов „онези дни“ са свързани със „съображения от морално-етично естество“ (вероятно надълго обсъждани в уютна домашна обстановка), а в това време правителството на Иван Костов трябваше да се

справя с проблемите... за физическото оцеляване на българите след Жан-Виденовото фиаско. В писмото на г-н Войников изобищо не личи, че наистина разбира за „нечовешкия товар, който се стовари върху плещите на Костов“ въпреки противното заявяване. Анализирайки мотивите на 3 671 539 българи, които не гласуваха на първия тур на президентските избори и които вероятно споделят оценката на г-н Войников за управлението на ОДС в периода 1997–2001 г., неизменно стигам до извода, че хората не си дават сметка какви препятствия има пред реформаторството в България – вековен ориенталски манталитет, тотално сбъркани норми за оценка на вложен интелектуален труд, непоносимо висок процент сива и черна икономика и правен nihilism. Негласувалите българи повече вярват на Филчеви-

те обвинения за хипотетичните 30 милиарда лева „социалистически“ активи (всъщност многократно обезценени от физическо и морално овехтяване), но не искат да повярват на реално източнените два милиарда лева и раздадени в куфарчетата на „Лукановите“ хора или преведени на същите чрез външнотърговските дружества. И от „диспанцията на времето“, но след Костов (политиката и действията на хидрата БСП–НДСВ–ДПС–бивша ДС, бивша ли?), може да се разбере срещу какво се е бил изправил, когато в периода 1997–2001 г. спасяваше българите от гледна смърт и едновременно с това се опитваше да реформира страната и да ѝ даде нови хоризонти. Успя готолкова, че антинатовецът Гоце (може би в ролята на „троянски кон“), „презърна“ европейската посока. Но „проспаните“ първи седем години и пос-

ледните пет години няма кой да ни върне да ги преинем в друго темпо, с истински реформатори начело на държавата. За това обаче и ние, гражданите на България, трябва да чувстваме отговорност, защото не изпълнихме своите политически задължения като родители и нашите деца бягат в чужбина да търсят по-добро бъдеще. Демографският проблем чука с необратима сила.

Тъй като сборникът „Отговори“ обхваща период след март 2002 г., смятам за уместно лично г-н Иван Костов да отговори на Емил Войников, независимо че внимателните му слушатели и анализатори на неговата работа отдавна знаем отговора – затова се учредя „Демократи за силна България“. Отговорът на г-н Костов би бил пример за всички национални и местни лидери на ДСБ за провеж-

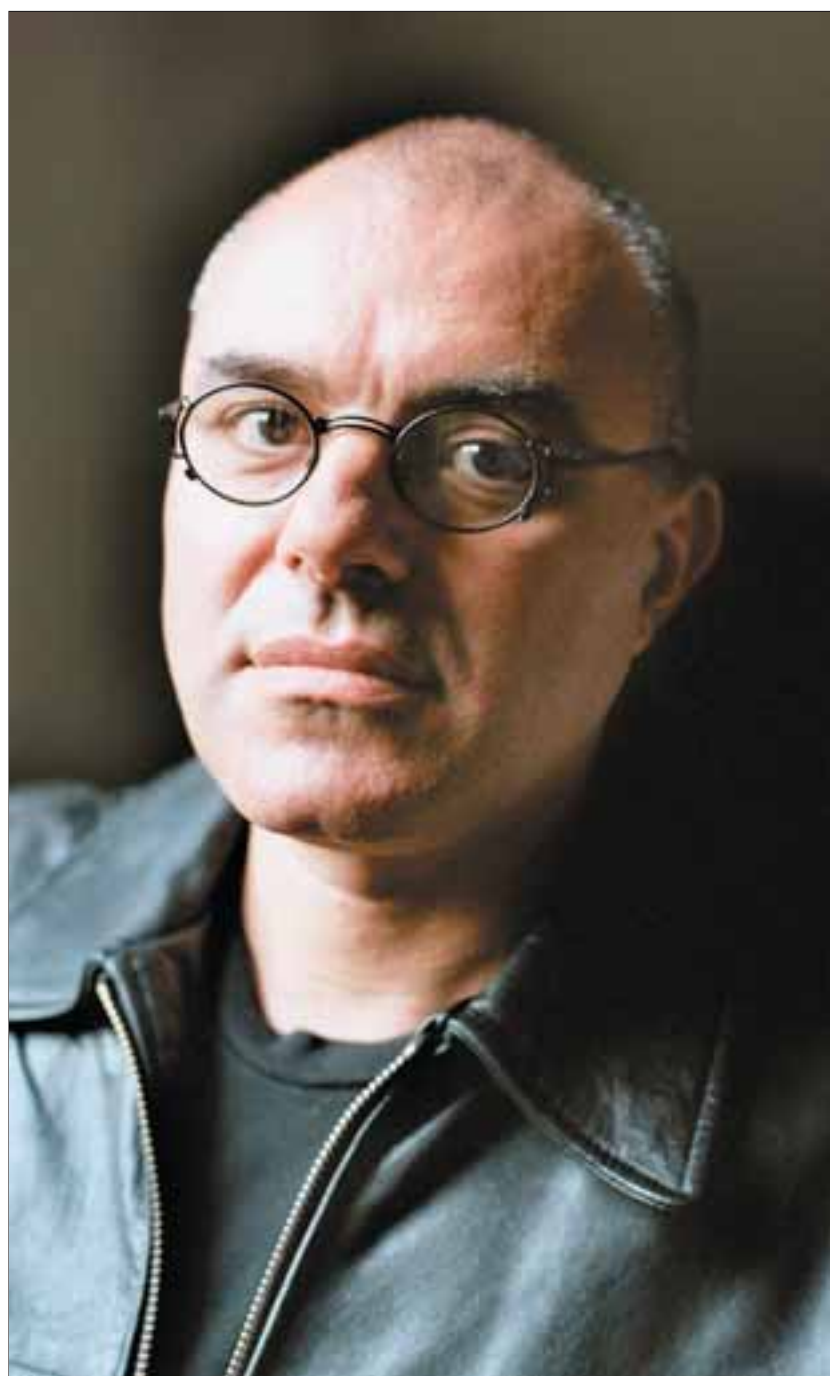
дане на всекидневни разговори с хората за миналото, за успехите и грешките, за сегашните проблеми и пътищата за тяхното решаване. Защото добре платените пропагандатори продължават непрекъснато да повтарят как „Филип Димитров затри земеделците“ (за една година!) и как „Костов ограби държавата“ (може би затова „държавата“ я няма, когато сега наистина ни грабят) и по този начин ерозират идеята за истинска, а не фасадна демокрация. В това време всички хулители на Костов вкупом станаха крупни капиталисти (а и го днес на семейството му не са реституирани 32 дка, за разлика от Интендантско-Кобурговото „наследство“).

Атанас Александров
София, 18.11.2006

Дошло е време да се носи не кръст, а политическа отговорност

Въпросът е може ли ДСБ без Иван Костов.

Можем ли да мислим тази партия като жива материя след него?

фотографи: Емил Христов

С Владислав ТОДОРОВ разговаря Явор ДАЧКОВ

– Вие живеете в Америка. Как ще я променят последните избори, които се считат за първи официален банкрут на политиката на Буш?

– Станахме свидетели на краха на неоконсервативната доктрина, която до този момент изцяло дефинираше политиката на американската администрация. Ръмсфелд падна. Но нека разбираме станалото в неговата сложност. Това не е просто смазваща изборна победа за демократите, но и голяма морална победа на класическите консерватори, чиято съпротива срещу политиката на Буш ставаше все по-публична и все по-директна. Връщането на демократите във властта ефективно връща класическия консерва-

тизъм в челните позиции на републиканската партия.

– С какво най-общо се характеризира тази доктрина?

За неоконсервативните човешкото право на свобода е абсолютно. То рязко разделя тези, които го налагат, от тези, които го потъпкват. Едните с другите могат да бъдат единствено в състояние на война, никога на договор. Ето защо основна цел на американската външна политика престана да бъде дипломацията като средство за балансиране на света, за примиряване на световното добро със световното зло. Дипломацията бе заменена от активен износ на демокрация. Оттук произтича враждебността им към международните институции и по-конкретно към ООН.

– Кога и как се формира неоконсерватизмът?

Владислав Тодоров е роден през 1956 г. в София. Работил е като научен сътрудник в Института за изкуствознание при БАН. Заминава за САЩ през 1991 г. Защитава докторат в Пенсилванския университет през 1996 г., където в момента преподава културна история на Русия и Източна Европа. Публикува книги, научни статии и политическа есеистика у нас и в САЩ. Един от учредителите на Демократи за силна България.

– Той се формира през 60-те години в средата на тясна нюйоркска група млади интелектуалци, по онова време неопроцукисти и леви активисти. Това, което за Троцки е революцията, за тях става свободата – перманентен активизъм. Максимумът е проста – никога не е свободен, ако всички не са. Свободата не върее в анклав.

Първото поколение неоконсерватори възниква като провоенна фракция в антивоенната левица по времето на Виетнамската война. Фракцията се откъсва и се прикача към републиканците. По тази причина те считат себе си по-скоро за реформирани либерали, отколкото за чисти консерватори. Тогава се формира и възгледът им за войната като основно средство в похода към вечен мир. За тях демокрацията е това, което прави от врага приятел. Така вечният мир се дефинира като свят, въдворен в демокрация със средствата на силовите институции на държавата. Техният стремеж към световна хегемония изисква от Америка да държи себе си отговорна за моралното състояние на човечеството.

– Каква е реакцията на традиционната десница към тях?

– Традиционните десни в Америка все по-категорично отказват да разпознават неоконсервативните като свои, доколкото въпросната доктрина отрича точно това, което в традициите си консерватизмът представява. Неоконсервативната администрация разчита на голям държавен апарат и бюджетни разходи за налагане на световно господство. Те водят политика на усилен админи-

стративна намеса както в целия свят, така и в частните работи на лицата и общностите с цел обезопасяването им. Основната разлика между Буш-баща и Буш-син е поведението им спрямо Ирак. Единият влезе, другият се спря. Ето защо сега, след изборите, се наблюдава масово завръщане на кадрите на бащата в апарата на сина.

– Да се върнем в България. Днес гласовете за спасение на „дясното“ като че ли са по-шумни отвсякога. Какво може да се каже първо по теген адрес, а после и по самата тема?

– Шумим, брат, шумим! – както казва един герой от пиесата на Грибоседов „От ума си тегли“. Да, шумим. Да, шуми се – злорадо, подплашено, сконфузено. Десница не се ражда от шумолетото на престорено загрижените, не се спасява с шумотевицата на тези, които я загробиха. Не може да има истинско възможване, преди да се е състоял катарзисът, който ще трансформира травмата от загубите в идея за изход и победа. Сега не е времето да се отгадем на суетливо шумолетие, а на потресеността от това, което се случва, да поживеем с него, преди да се опитаме да намерим път, който да ни изведе от битното поле. Аз отказвам да шумя. Аз лично се чувствам подигран от тези, които ни уредиха този форсмажорен резултат, това невиджано изборно поражение, от инженерите на катастрофата. Чувствам, че се надига не поредният пристъп на интелегентска гневливост, а огуштелно сибно безмълвие, разтворило в себе си изблика „баста!“.

– Какво според вас трябва да се разбира под „дясно“ в България? Бихте ли споделили и личния си възглед?

– Днес България се нормализира по силата на международен патронаж – МВФ, НАТО, ЕС. В страната се води дясна политика по неизбежност. И това е пътят. Но този път лишава българската политика от основните управленски инструменти, спрямо които се реализира различието между левите и десните политики – преразпределението, данъчното облагане, лихвените проценти, социалното подпомагане, намесата на държавата в различните сфери на живота, все въпроси, които в модерния свят десните решават различно от левите, съгласно различни изходни представи за общо благо, благоустройство и политическо благоразумие.

Дясната политика според ми-рогледната си предпоставка е

ориентирана към индивида, към човека в естественото му съжителство с другите – към опазване на естествените му състояния, а не към целево администриране и експериментално социално инженерство със средствата на държавните институции. Дясната политика прави така, щото държавната инициатива и казионният ред да служат ефективно на частната инициатива и живота на общностите. Висша цел на тази политика е да съхранява света на българина като нещо много по-значително, по-сложно и по-умно от държавната машина. Целта на дясното управление е овластяването, но не на държавната администрация, а на личността, семейството, общностите, защото това е България. Държавата е само средството за постигане на тази България. Това средство не бива да застрашава целта.

Държавната машина може да бъде опасна, може да вреди, да краде, да лъже и да маже, да корумпира. Тази машина е обирала народа многократно. Затова десният възглед разглежда администрирането като потенциално опасно за обществото и прави така, щото с него да не се злоупотребава. Подобно разглеждане е чуждо на масовото съзнание. Българинът има държавата за майка кърмилница, а тя непрестанно му играе мащеха.

– Волен Сидеров издигна лозунга „Да си върнем България“, директно кражба на ваши думи от учредителните времена на ДСБ. Какво мислите?

– България на Сидеров не е моята България. Моята България не е етнически и религиозно прочистена. Идеята при него е за двойно прочистяване: нацията – от „нечисти“ елементи, и държавата – от продажния елит. Той обещава да върне държавата обратно на населението. Идеята за директна демокрация е чиста демагогия. Държавата има нужда някой компетентно да я обслужва и този някой винаги може да развие собствен интерес, докато държавата лостовете, защото целокупният народ не може да има директен достъп до тях. Затова са необходими механизми за взаимен ефективен контрол на властите и институциите.

За мен връщането на България не означава слизане на държавата в народа или качване на народа в държавната машина – това е скалъпена постановка, демагогия. В системата на демокрацията, която почива на свободен избор на политическо

представителство, това, което можеш да си върнеш, е доверието на избирателя и ако неговият глас състави мнозинство, той ще представлява България, защото дава мандат. Загубеното доверие на гражданите – това трябваше да върнем в политиката. А това се оказва трудно, защото галаберата е станала универсално обяснение за случващото се в страната. Налице е отказ на българина да допусне обяснения от идеално или морално естество. Отказът на все повече хора да гласуват идва със загубата на гражданските идеали. Мнението, че политиката пълни гушите и с това убива мечтите, е всеобщо споделено. И младите тръгват да гонят мечтите си извън България. Един народ, който се лишава от мечтатели, се срива. Ние, десните, трябва да върнем България в мечтите си, за да ни повярват. Само така ще успеем да върнем загубения глас на хората в политиката. Това имам предвид – да върнем доверието на България в политиката.

– **Защо партията СДС, нейните партньори и нейните производни стигнаха доук?** Все пак на тях се дължи в голяма степен модернизацията на днешна България, както и постигането на най-важната геостратегическа цел – Европа + НАТО.

– Десницата възникна по тясно исторически, антикомунистически и проевроатлантически граждански почин. Този, тогава широко споделен и във висока степен стихуен, но извънредно сърцат почин излъчи своето представителство в лицето на СДС. Той взе властта от улицата, за да я загуби цялата на избори. По лицата на синия елит избиха долни апетити, оляха се, вмирисаха се откъм главите и краката едновременно, оплоха се взаимно, после зациклиха, банализираха свадливостта си, клишираха езика си, шаблонизираха посланията си. Вследствие на всичко това електоралните ресурси бяха изтощени. Тази десница се саморазкама, сякаш умът ѝ помръкна.

Но най-пагубното в хода на позорището в синьо се случи, когато левицата, презреният враг, с демонична ловкост експроприира мисията на десницата, присвои родилното ѝ петно. Та затова днес ни управлява триглава левица със задкулисно придобити белези на десница. А тази тук, така наречената „автентична“ десница, продължава да разиграва сакамата си пантомима.

– **Политиката все пак се превърна в популизъм, независимо под каква маска се крие.**

– Споменатият вече международен патронаж прави практи-

чески невъзможно съставянето на нови реформаторски мнозинства в България, доколкото реформите се налагат отвън и по тяхната безалтернативност има общо споделено политическо съгласие. По тази причина електоралната мобилизация се случва все по-ефективно не на основата на рационален избор между леви или десни политики, а на ирационален изблик, подклаждан от харизма и шовинизъм, омраза и нетърпимост, травматичен опит или отчаяние. Това диктува нуждата от съвършено различен тип послания, които по-скоро провокират изблици, а не избори. Популизъмът мобилизира електорат на базата на травматичен опит, набран по времето на прехода. Той задейства воля за разправа с елита и разчита на масов афект.

– **В статията за в. ГЛАСОВЕ преди време дадохте пример с НДСВ като партия, която успешно разширява влиянието си. Днес НДСВ гасне. Не казвате, че я няма, но не съм сигурен дали щеше още да съществува, ако бе извън властта. Днешният ви коментар?**

– Царят живи ги позребва, разменя ги един по един за имоти. Не предполагам, че ще се стигне дотам, аз си мислех, че е хитър и перфиден комбинатор, че разбира политическите си преимущества, той обаче се оказа измислен герой. Подобно на Ричард Третия, разменя партия за кон и партия съвсем не му остана.

– **Станишев и Първанов – първи европейци. Вашият коментар?**

– Нека отговоря с въпрос – има ли собствен цвят хамелеонът?

– **Какво е БСП днес? А какво е от гледна точка на историческото си наследство?**

– БСП е с погменено лице и ще ѝ бъде потърсена сметка. По силата на историческата неизбежност тълпи от „парии презрени“, дето нямаха какво друго да губят освен гласа си, ще я гръпнат за полите и ще я разголят. Но ние нека не шумим за тях, те ще има госта да шумят за себе си, както легендарно са шумели из дебри и балкани.

– **Бойко Борисов и политическото бъдеще. Съвместими ли са?**

– Той също нашумя, превръщайки себе си в един разгърнат анекдот, който се носи от уста на уста. Мехурът „Борисов“ скоро ще се спуска високо горе на партийното скеле, което той гради. Подобно на самозванството в Русия по време на смутното време, и той ще изчезне с изчезването на условията за появата си. Той преживя своя фолклорен ренесанс, своето рошаво политическо кукерство. Полепената по него клиентела ще го оцава.

– **Вие сте един от учредителите на ДСБ. Бихте ли се върнали към началото? Какво от ваша гледна точка представляваше проектът ДСБ?**

– За мен ДСБ беше Изход, който се затвори, и Път, който опустя, и Хора, които се разотпиха, и Енергия – вече разхитена. Нека си припомним началото. Създаването на ДСБ беше провокирано от грастичната деморализация на СДС, на

криза на представителността на десницата в края на прехода, от тогавашния лидер, който отказа по особено безогледен начин да поеме отговорност за сериозния изборен провал, нещо повече – има наглостта да обяви загубата за победа. И ДСБ беше създадена, но не с идеята да повтори Надежда Михайлова в лицето на Иван Костов, което е вече на път да стане, а да реформира десницата и на базата на дебат да коригира визията, да актуализира политиките спрямо конкретните социално-политически динамики в след-преходна България.

С учредяването си ДСБ си постави няколко съвсем конкретни цели – на парламентарните избори партията да излезе сама и да се докаже като първата сила вдясно, бидейки такава, да спечели кметските избори в София и добивайки реална представителност на „нова десница“, да спечели президентските избори. По всички точки ДСБ се провали шумно.

Днес ДСБ е на прага да стане електорално нищожна формация и с това да престане да може да разиграва каквато и да било „автентична“ или „имитативна“ опозиция. В ДСБ градусът на политическото е ударил нулата.

– **Защо не разшири влиянието си?**

– Антикомунизмът е губеща гласове доктрина не защото е невярна сама по себе си, а защото е антикварна. Днес тя може да мобилизира едно критично в масата си малцинство на базата на споделена травма, а не на перспективен възглед. Антикомунизмът изигра своята голяма историческа роля с управлението на СДС, с реформирането и преориентирането на страната перспективно на Запад. Днес той може да представлява единствено ретроспективния травматичен опит на едно свишващо се малцинство. В ДСБ отказват да разберат това и да поставят себе си в зависимост от реален политически процес, да престанат да изобразяват жертвен агнец и да гледат в бъдещето, а не в миналото.

– **Как виждате партията в бъдеще?**

– За каква партия става дума, та ДСБ е започнала да губи белезите си на партия, защото капитулира пред основната си задача – да печели избори, като върне загубеното доверие, и да представлява свободно гласуващи хора – ако не мнозинството, то поне такова малцинство, което да я постави в позиция на реална намеса в политиката на страната. Въпреки своята растяща електорална безтегловност ДСБ се е нагърбила да опстоява някаква политически архивирана Истина, което може да има само тясно клубен характер. Тази Истина е изцяло негативна, тя отрича статуквото като принципно вредно, без да предава каквато и да било алтернативна представа или оптимистична възможност за България. Изчезването на перспективен възглед за страната съвпада с капсулирането на партията, което взе да прозира още преди парламентарните избори. Тогаваше опит да се проговори по тези въпроси. Ня-

маше го обаче богоборецът Абаджиев да каже нещо. Къде беше той тогава – под кожата на Иван Костов, а сега смени тази кожа с друга. Нещо повече, Иван Костов активно подбра Димитър Абаджиев за личен ординарец и ясна ръка, наложи го в избирателните списъци пряко волята на част от гражданската инициатива. Един пример – авторитарният маниер на владеене и грубо незначително на гражданския процес може да се види във факта, че името на партията беше осветено, преди да е било гласувано. Ами ако беше гласувано против, какво тогава ставаше с това свято име? Но подобен развой изобщо не е мислен като възможен, защото гласуването не е мислено като свободно. На всичко отгоре името съдържа в себе си думата „демократи“, а не „автократи“ за силна България.

Инакомислието в ДСБ е добило ореола на иконоборство, а рискът от него е сравним с бикоборството. Това, че днес Абаджиев се има за иконо-бикоборец, обаче е подмяна на реалността. Бих добавил, че партия, която има за цел увекочаване на лидера си, престава да бъде политическа формация и става негова протеза.

Днес основният въпрос на ДСБ е въпросът за Иван Костов и никою друг. Хората трябва активно да го решават, но не с напускане на партията, а със свободното демократично говорене. Табута трябва да бъде незабавно нарушено, а лидерът – разомагьосан с дебат и полемика, със свободни, силни думи. Наложено то да прави така, щото този лидер да бъде преживяван, чувстван като абсолютно насъщен и безалтернативен. Полемиката би изработила становища, позиции, визия, школи, фракции, цейни течения по неговата алтернативност. Истината е проста – това, което гарантира и възпроизвежда усещането за неминуемост на лидера, е насажданото от него мълчание по темата. Оставащата на Иван Костов би била безсмислена, ако подобна дискусия не се е състояла. Нека той да я започне. Нека издържи проверката на подобна полемика.

Въпросът е може ли ДСБ без Иван Костов? Можем ли да мислим тази партия като жива материя след него? Ако не, тогава поне за мен тя става напълно безинтересна. Очаква я едно преизвестно слизане от сцената, без да е имала каквото и да било смислено следствие за страната. Ако ДСБ действително опазва някаква клубна истина, нека се превърне в клуб или в орден, или в секта, но едва ли, защото има нещо премълчавано – това, че някои поизмачкани лица ще искат да се настаят отново в парламента с гласовете на нищо неподозиращите.

Дошло е време да се носи не кръст, а политическа отговорност. Иван Костов трябва да събере сили в себе си и сам да започне разговор, да тематизира възможността за собствената си алтернатива, за ДСБ след себе си, ако, разбира се, мисли за наследството, за следата, която ще остави в българската политика. Следата прави следовниците. ☉

Дунавски столици – 3

Букурещ – градът в бетонен саркофаг

Марин БОЖКОВ

Дунав мост. Някогашният Мост на дружбата. Единственият мост в долното течение на Дунав. Съоръжение, от което лъха занемареност. След приветливия вид на Русе българският граничен пункт е като машина на времето. Ръждива. Настилката на моста е лоша, колелата на големия джип тракат по сглобките като железница. Имам чувството, че чувам как мостът скърца...

Румънският пункт е нов и по-

съвременен. „Обработват ни санитарно“ в някаква кална локва и вече сме в страната на даките. Гюргево е град с мизерни покрайнини, бедни улици и страшен център – едновременно грозен и претенциозен. Лудостта на „занаятчицата“ (демиург) Чаушеску и на неговия „румънски комунизъм“ още тежи над страната в хиляди тонове бетон.

Поемаме на север през подобната на тепсия Влашка равнина. Пътят е съвсем нов и на много места се строи с наистина удивителни темпове. Минаваме през села,

белязани с крайна бедност. Стопници напълно еднакви, гребни и скулпени къщици с вид на колиби и с ламаринени покриви, сред странни миниатюрни криви дворчета. В пращините пресечки край асфалтирания път се виждат главно каруци. Село след село срещаме сякаш само една-единствена колиба. Инфраструктурата на страната носи очевидния белег на импровизация и примитивност. Обществения сгради в малките населени места представляват някакви занемарени и криви панелки.

И изведнъж, извън поредното село – огромна къща с явна претенция за френски дворец, но с кичозна пъстра фасада и гипсови колонки. Чокойско имение. Няколкото стари и съвсем нови имения ни отвориха очите за това, което исторически липсва в Румъния. Липсва средата. Елитът на страната, с неговата френска претенциозност и белези на европейска култура, живее разделен с пропасть от бедния народ – експлоатиран и потискан, доведен до крайна нужда. И когато на този народ му дойде до гуша, той тръгва срещу чокойските имения не за да грабят, а с тенекии газ – да разрушава и пали всичко – сгради, мебели, а дори и живи хора. Такива бунтове е имало през целия XIX и XX век. Такъв стихиян бунт свали от власт Чаушеску.

Движението в Букурещ напомня софийското, но тук спретнати полицаи наистина регулират трафика. Първото, което се хвърля в очи, са огромните еднакви сиви блокове с тесни прозорци около централните градски булеварди. В социалистическия период целият град е бил разрушен и препланиран. Около всеки булевард са оформени грозни жилищни комплекси, заемани от различни категории румънци – колкото по-близо е един квартал до Двореца на народа, толкова по-близо до властта са неговите обитатели. Това обаче не се отразява на естетиката на сградите. Техният вид сякаш е живо

отрицание на твърдението, че архитектурата е изкуство.

Във вечерния полумрак стигаме до самия Дворец на народа. Седалището на диктатора грандоман като че ли се опитва да се скрие от нас, но напразно. Огромен, преустрасен и безформен палат, сякаш великанско дете си е играло с конструктор „Лего“. Затова пък почти се скрива от погледа ни ACADEMIA ROMANA – също такава грозна и помпозна сграда, мрачно и без нищо една светлинка застанала в дъното на изоставено поле в самия център на града, западно от „Двореца“. Гледката на тази „Академия“ вече наистина ни потиска...

След дълго търсене най-после откриваме историческия Букурещ. Следи от някогашния Малък Париж са останали в северния център, където зад булевардите фасади се крият стари здания и църкви с художествени фасади, високи тавани и големи прозорци – свидетели, че тук някога са живели хора с изтънчен вкус към красотата. В единствената лятна бирария, която можахме да открием, млади и стари прииждат на тълпи и седяха буквално един върху друг, създавайки спонтанни приятелства за една вечер. Новината на деня беше, че министър-председателят Калин Попеску Таричану е катастрофирал с мотоциклета си „Харлей-Дейвидсън“ при една от нощните си разходки из Букурещ и ръководи заседанията на Министерския съвет с гипсиран крак.

Това ме накара да се замисля за факта, че и нашият министър-председател е „моторист“. Сергей Станишев един-единствен път в живота си яхна мотор на път за Бузуджа и оттогава всеки от нас, българските мотористи, е принуден често-често да обяснява, че не е от „станешевите“.

За разлика от него румънският премиер-министър е човек с немалки житейски постижения, който не позира. Макар и нахвърлил петдесетте, кара мотора си във всеки откраднат час и ако падне, това е наистина просто инцидент с моторист, а не поза на политик за пред камерите. Ако не беше катастрофирал, никога не би разбрал, че министър-председателят нощем пори тишината на букурещките улици с мотоциклета си. И тогава си обясних разликата в стила – румънците, водени от този човек, наистина са се заели да наваксат огромното разстояние, което да ги изравни с европейските народи. Въпреки лошата стартова позиция, паданията и дори историческото проклятие на стихийните бунтове, те са решени да се преборят. Заради децата си. Цялата нация без парадирание се е въпъгнала да догони най-добрата част от света.

За разлика от тях ние сме възприели точно позицията на Станишев – правим всичко за пред камерите. Изискванията на Европа се приемат с формален ентусиазъм, но след първите въодушевени пози потъват в чиновническото безхаберие, престъпната арогантност и пълното безразличие на доведения до безизходица народ. Нелепата безсмислица ПИАР подменя в речника ни гумата „работа“.

Дали пък ние изобщо се движим?

Дали румънските села не са осъдени да забогатееят и да се преборят?

А на какво са осъдени нашите села?

И дали зад разкритвените гневни лица на митингите на „Атака“ не прозират страшните Влашки тенекии с газ?

Пази, Боже! ☺

Централата на Асоциацията на румънските архитекти, построена върху руините на Дирекция 5 на Секуритате.

Сграда от 30-те години.

От Будапеща до София: половин век раздяла с илюзиите

Международна конференция в Румъния показва как Източна Европа осмисля Запада

Татяна ВАКСБЕРГ

Такава красота наред бойно поле – лъскава кола, половината покрита с американското знаме. До нея е застанало момче, което очевидно позира за снимката. Кадърът е черно-бял, но човек успява сам да горисува ярките цветове на синьото и червеното. Наоколо е Будапеща от 1956 г. – цялата в дим, последвал танкови залпове. „Момчето може би само е опънало знамето, казва днес Север Войнеску, трийсетинагодишен политолог от румънския Институт за публична политика. Виждате го само как гледа колата – с някакво очакване, но също и с тъга.“

Войнеску говори на научна конференция, организирана от Унгарския културен институт в Букурещ. На нея трябваше да се обсъди ефектът, който унгарската революция е имала върху живота в Югоизточна Европа. Ораторите стриктно спазваха зададените рамки, описвайки погледа на Тито или Живков към потушеното въстание. Но кой знае защо, някои от тях се връщаха към тази снимка с момчето до колата с американското знаме. Споменаваха американското радио „Свободна Европа“. Или Суецката криза, която протича паралелно с революцията в Будапеща. Думата „илюзия“ не напусна залата нито за миг. Само че ставаше дума за две разбити илюзии наведнъж – първата, че Източна Европа може да се освободи от диктата на Москва, а втората – че Западът ще ѝ помогне в постигането на тази цел.

За 16 години свобода осмислянето на комунизма определено е претърпяло известна еволюция. Снимките, които ни вълнуваха през 90-те, бяха съвсем други. От тях ни гледаха съветски войници, лица на убити хора, отломките от гигантския паметник на Сталин, свален от въстаниците. През 90-те на унгарската революция се гледаше като на първата в Европа раздяла с илюзията, че Съветският съюз ще изостави територия, която си е присвоил. През 2006 г. дойде ред на други въпроси: къде беше Западът във всичко това? „Америка следваше двоен стандарт, казва Север Войнеску. Радио „Свободна Европа“ говореше така, сякаш Америка изцяло е на страната на революцията и е готова да се притече на помощ. Официалната американска политика обаче беше точно обратната.“

Разбира се, че ролята на Запада в източноевропейските революции не е започнала да се обсъжда едва сега, тези дни, като внезапно възникнал въпрос, на който историците по недоглеждане не са

Използваме тази снимка, тъй като не разполагаме с оригиналната, за която става дума в текста.

обърнали внимание. Точно обратното – за Унгария и Полша, както и за самия Запад, това е болезнена тема още оттогава – от 1956 г. Но за България и Румъния това не важи. Обществата и в двете страни съвсем доскоро имаха глад за съвсем елементарна информация, свързана с репресиите, последвали революцията.

Според младия румънски историк Михай Наги Румъния е започнала да публикува данни за отзвука на унгарската революция в Трансилвания едва през 1996 г. Дотогава – нито дума за репресиите, предприети в Румъния заради събитията в Будапеща. И като казва „нито дума“, придружава твърдението си с енергични жестове. После обяснява – след свалянето на Чаушеску румънските медии са проявили интерес към репресиите в Трансилвания от 50-те и 60-те, но когато погледнали архивите, се уплашили от твърденията в тях. Там пишело, че унгарците имали териториални претенции и властите предприемат мерки, за да предотвратят прекрояване на националните граници. „Никакви претенции не е имало, казва Наги. Просто не са могли да разчетат в архивите пропагандата на комунизма от онова

време. Стреснали са се и просто са изоставили темата. Чак до 1996 г., когато в Румъния излезе първата книга по темата. От 2000 г. за това се говори много и напълно свободно. Но чак от 2000 г.“ За Румъния това не са просто дати. Те означават, че в страната са съжителствали две общества с различно историческо знание. Просто унгарците от Трансилвания говорят два езика. Цялата информация за революцията още тогава е получавана от самата Унгария и осмисляна от тях по начин, коренно различен от този, който е битувал в останалата част от Румъния.

В България картината е малко по-различна, доколкото историята на унгарската революция не е свързана с национален въпрос. Информацията залива печата още в първите дни на 1990 г., но в следващите години не води до някакъв по-смислен обществен дебат. Употребява се повече за насаждане на национален комплекс – „ето, те си имат революция, а ние – не“. Или до извода, направен още преди половин век: „СССР не се спира пред нищо.“ Темата не се развива в медиите и остава заключена в рамките на тясно профилиран разговор между единици специалисти. Но това не е особеност на

писането за унгарската революция. Отношението към историческото в България е по принцип превратно схващано като източник на гордост или срам, а не като източник на знание, върху което се гради друго знание.

От същия проблем очевидно страдат и съседите сърби. От целия доклад на историчката Искра Баева например сръбският ѝ колега Владимир Попин успя да забележи най-вече гостатъчно известния факт, че Тито е подкрепил навлизането на съветските войски в Унгария. Това го обиди по някакъв начин. Неговият колега Ранко Кончар пък предпочете да говори за това, че първият европейски акт на десталинизация съвсем не е извършен от унгарците, а от югославяните на Тито.

Кой как четем историята и какво точно намира в нея, сигурно е тема за цяла дисертация, но и един безгъл поглед върху малка конференция стига за по-бързо заключение: специалистите от Югоизточна Европа може и да говорят на исторически теми, но начинът, по който го правят, се превръща в снимка на съвременното състояние на обществата, от които те идват. Ако такова обобщение е изобщо възможно, то двете страни, които на първи

януари 2007 г. ще влязат в ЕС, определено демонстрираха интерес към ролята, която СССР и САЩ поравно играят в развитието на Източна Европа.

Искра Баева говореше за САЩ, които „безучастно наблюдават съветската инвазия“ въпреки обещанието си да помогнат на революцията, както и за това, че 1956 г. намалява „силното увлечение“ на западните леви интелектуалци по съветския комунизъм. Драгош Петреску и Север Войнеску (и двамата политолози) прокарваха паралел между ролята, която Западът (не) е играл в унгарската революция, и ролята, която същият Запад днес има да играе в политиката на Русия спрямо Източна Европа. Унгарските участници слушаха внимателно и знаеха, че наблюдават обсъждане на въпроси, които пред тях самите са били поставени много по-отдавна.

Това, че Румъния и България не са произвели революции като чешката, полската или унгарската, с годините се превръща в празна констатация и води до въпроси от друго естество – това, че не са го преживели те самите, отразява ли се на способността им да четат тази чужда история? На темпото, с което го правят, със сигурност да. ☺

Броят на агентите в ДС към 1956 г. е публикуван в книга

Към края на 1956 г. народната власт в България е разполагала с 13 733 агенти, резиденти и информатори, вербувани от Държавна сигурност. Трябвало е да се борят с общо 48 197 врагове на народа в лицето на бивши кулаци, капиталисти, фашисти, анархисти, духовници и пр. Данните са публикувани за първи път в книгата „1956. Прекрасният повод“ под съставителството на проф. Милен Семков. Тя съдържа документи от архива на БКП и Държавна сигурност, възпроизведени едно към едно заедно с многобройните правописни грешки. Сборникът е посветен на ефекта, който унгарската революция произвежда в БКП и в българското общество.

Заглавието на книгата, „Прекрасният повод“, е взето от документ, подписан от „група комунисти от град София“. Авторите се обръщат към ЦК на КПСС с твърдението, че събитията в Унгария са „прекрасен повод“ за това всички страни от Източна Европа да се влязат в Съветския съюз. В друго възпроизведено писмо, подписано с име, фамилия, адрес и „комунистически поздрав“, жител на Ямбол призовава БКП към „здрава ръка“ и необходимост „железният юрук на народната власт да стане още по-здрав, за да се стовари там, където стане нужно“.

Сборниците с документи на БКП невинаги съдържат писма на гражданите до ЦК, но в този точно такива са включени. Не става дума само за призови към разправа с „кулаците“ на българска почва, за да се предотврати възможна революция и в България. Публикувани са също и писма на работници, възмутени от съветската инвазия в Унгария, а също и такива, в които авторите се оплакват от тежкото си икономическо състояние. Едно от писмата комбинира и двете позиции, като свидетелства и за нивото на грамотност на работници от Стара Загора (правописът по-долу е запазен): „Със дълбоко съжаление ви пишем тия няколко реда. Вие твърдите че свободата за човека е най-свято нещо но къде е тя? Защо Русия със оръжие установява властта си върху Унгария? (...) трябва ли да живеем в мизерия. Ето какво се получава в нас. 1 дете ако иска да не ходи скъсано трябва и майката да работи и пращат детето във село, щото всеки неможи да се нареди във яслите и в село детето се възпитава по бабишки да псува и да си откъщава (...) искаме запла да не съ под 900 лева мес. В нас съществува страх за отстраняване от работа и затова не се подписваме.“

ИЗГУБЕНИ В ПРЕСАТА

Александра ГЮЗЕЛЕВА

Докато министърът на вътрешните работи Румен Петков вървеше по стъпките на монасите в Света гора и очакваше да получи просветление заедно с останалите 300 поклонници, той не подозираше, че истината ще му се открие съвсем скоро, но на друго място. Откровението на християнската любов облада души-

Любовта възтържествува

те на присъстващите на семинара на тристранната коалиция в Боровец. Негов изразител стана Ахмед Доган. „Обържвай партньора си, за да го обикнеш!“ – отправя посланието той към колеги и журналисти и както писа вестник „Сега“, допълни: „Жадни сме един за друг!“ Думите му разчувстваха първо Симеон Сакскобургготски. Бившият премиер поблагодарил на комисията за царските имоти и за да увери партньорите си в безкористността на своята любов, казал: „По никакъв начин личната ми собственост не е била залог за стабилността на коалицията.“ Изповедта му на свой ред предизвикала сълзи на пречистване, радост и прозрение на промисъла на избрания път. Толкова завладяващи, че дори най-младият от лидерите – Сергей Станишев, обобщил мъдро: „Важно е чувството за екзистенция да проникне у всеки представител на трите партии. Ако искаш да те уважават, уважавай и ти, води диалог, казвай по някоя хубава дума за всеки.“ Любовта не се поддава на провокации, не ревнува и не иска. Но понякога заслепява. В интервю пред

вестник „Стандарт“ на въпрос дали не се страхува от учредяването на ГЕРБ Николай Свинаров заявява: „НДСВ няма основание да се притеснява от нови субекти в политиката, защото немного отдавна ние бяхме новите. Всички се притесняваха от нас и за нас, но изпълнихме пълен управленски мандат заедно с ДПС. Сега участваме в управлението в рамките на тристранната коалиция.“ Разчетени, неговите думи могат да бъдат разбрани по следния начин: „Всички се страхуваха от нас, но какво стана? Изкарахме един управленски мандат, а после се провалихме на изборите. Взеха ни отнемайки в настоящата коалиция. Защо да се притесняваме от ГЕРБ? С тях ще се случи същото.“

Докато общината пишеше стратегии за „екзистенция“ за отварянето на сметниците в Суходол, в ръководителите на ГЕРБ Бойко Борисов търсеше помощ свише за решаването на проблемите с чистотата: „Всеки ден се моля колкото се може по-бързо да развалим договора с ВОЛФ и да дойде този оператор, с когото преговаряме в момента“ – спод-

ли той пред вестник „Сега“.

С кого преговаря кметът на София, остава загадка в стил засекретена информация от папките на главния секретар на МВР, но „Стандарт“ оповести, че над 40 фирми се надпреварват кой да построи завод за софийския боклук. Дали 40-те собственици на фирми, които кандидатстват за благородната мисия да почистят столицата, завиждат за „Бугати Вейрон“ или за новото здравноосигурително дружество „Всеотдайност“ на Румен Гайтански – Вълка? Или му завиждат за желанието да се отгаде на грижата за ближния, милосърдието и здравеопазването?

Ако Бойко Борисов владееше посланията на любовта, щеше да убеди суходолци сами да балират и преработват отпадоците в почивните дни като кмета на Банско, който организираше ленински съботници за почистването на градчето.

Доброто възтържествува трудно. Въпреки позитивните послания на тристранната коалиция Лекарският съюз не искаше да възприеме законите на

всемирната любов и твърдеше, че 2007-а ще бъде лоша година за здравеопазването, а българските граждани няма да могат да ползват здравна помощ в ЕС. Затова правителството прие план за сътрудничеството в областта на здравеопазването със Социалистическа република Виетнам.

Но ако в Ханой решат да се освегомят чрез интернет с кого ще подпишат спогодба, трябва внимателно да подбират кой сайт ще отворят. Защото има вероятност да очакват на посещение Симеон Сакскобургготски. Тъй като именно той според сайта на Министерския съвет е премиер на България. Разкритието публикуват озадачени журналисти от вестник „Монитор“ в броя от 20 ноември 2006 година. Те обаче не знаят, че любовта не е подвластна на времето. Посветени в истината са само поддръжниците на НДСВ, които все още отброяват 800-те дни, и онези, които подобно на Станишев смятат, че вече е 2 януари 2007-а. Всичко, случващо се в този междинен период, е плод на любовта. ☺

КИЧ НА СЕДМИЦАТА

Тамплиери с бъклица и дрян

България ще бъде провъзгласена за Велик приорат на Ордена на тамплиерите през 2007 година, съобщиха тези дни за няколко български вестника Великият приор на Сърбия Деян Милекович. Миналата седмица той извърши и ритуала по посвещаването в рицарски сан на 35 българи, сред които се оказа шефката на Синдиката на българските учители Янка Такева и археологът Николай Овчаров. Въпреки че „Великият приор“ говорил ту на сръбски, ту на английски, двамата повтори думата по думата клетвата на тамплиерите, снабдени с двуметров меч, символ на Ордена, и наметнати с бели плащове с червен кръст.

На въпрос „Трябва ли да се обръщаме към вас със „сър“?“, новопокръстенният рицар Овчаров скромно отговори в интервю за „Труд“ от 21 ноември: „Вие ще решите. Но не мисля, че в XXI век е необходимо да си казваме сър.“ За сметка на това българският Индиана Джоунс, както го нарича пресата след разкопките в Перперикон, обещава да проучи имал ли е потомство Исус.

Апропо – тамплиери са и литературният критик Иван Гранитски, поетът Любомир Левчев, вечното украшение на всички светски събития, в момента омбудсман – Гиньо Ганев, историкът и депутат от БСП проф. Андрей Пантев, шефът на Асоциацията на хотелиерите Благой Рагин, създад по времето на социализма ресторант „Шумака“, композиторът Хайгашот Агасян и други представители на „художествено-творческата интелигенция“ и партийния и ОФ елит отпреди 1989 година. Изобщо компанията прилича на фолклорно тв предаване от късния соц.

За да се схване пълната нелепост на българското тамплиерство, се налага да припомним, че „рицарите на Храма“ са християнски военен орден, възникнал при Първия кръстоносен поход някъде между 1118 и 1121 година. Предполага се, че е създаден от бургундския рицар Хюго Пайен и още седем други френски рицари, за да защитават новото кралство Ерусалим от враждебните мюсюлмански съседи, както и да осигуряват безопасността на християнските

поклонници, посещаващи Светите места. Кралят на Йерусалим Балдуин Първи дава на рицарите помещение под двораца си, който според легендите бил построен на мястото на древноюдейския храм на Соломон. Оттам идва и името на ордена. В течение на времето обаче тамплиерите се превръщат не само в мощна икономическа, но и политическа структура, заради което на 13 октомври 1307 г. по заповед на френския крал Филип IV Хубави почти всички тамплиери са избити, а моговашият велик магистър на ордена Жак дьо Моле е разпнат на кръст като Исус Христос.

ГЛАСОВЕ все пак честити на новопокръстените рицари с откъс от „Махалото на Фуко“ от Умберто Еко – роман, който всеки тамплиер, макар и български, трябва да прочете. Избираме момента, в който Белбо и Диоталеви измислят различни тълкувания:

„Диоталеви и аз искаме да предложим реформа в науката. Един факултет по Сравнително тълкувание, в който ще се изучават ненужни или невъзможни предмети. (...) Отделът Тем-

Великият приор на Сърбия Деян Милекович (вдясно) посвещава в ордена проф. Николай Овчаров в средата на тамплиерите. Ганев на български Янка Такева в английски. Любомир Левчев (над Овчаров).

раулокопистика (науката да си отваряш очите на четири) има подготвителни функции, целта му е да развива у бъдещия учен способността да се справя с университетските си противници. Важен отглед е Абсурдистиката. Тук се включват Циганска урбанистика и Ацтекско коневъдство... Основата на тази дисциплина е разбирането на дълбоките причини за тяхното безсмислие, а в отдела Контрапунктистика – и на тяхната несъстоятелност. Ето ви няколко примера: Морфематика на морзовата азбука, История на

антарктическото земеделие, История на живописата на Великденските острови, Съвременна шумерска литература, Асировавилонска филателия, Технология на колелото в предколумбова Америка, Образност и колорит на Брайловата азбука, Фонетика на немия филм...“

Тъй като тамплиерката Янка Такева е сериозен принос към Абсурдистиката и Контрапунктистиката, спокойно можем да кажем, че дори и сър Овчаров да не открие потомците на Исус, нашите рицари вече имат големи научни заслуги! ☺

Прекрасен и все така нов

Ирма ДИМИТРОВА

Как се разпознава ценна литературна творба? Със сигурност по броя прочити, които може да издържи, респективно – новите перспективи, които може да зададе при всеки от тях. Особено във време на социокултурни катаклизми.

Появата на „Прекрасният нов свят“ в „Съвременник“ (1989, бр. 4) съвпадна с вятъра на промените. Съответно – прочетох го вятърничаво: антиутопия (дистопия, както предпочитат англоговорещите), предшествващата Оруеловата „1984“ – която вече познавах и страстно обичах; картина на свят оставен – ни грам съмнение, забвину! – с въздушна на облекчение зад гърба ми. Не бях сама. В предговора си към първото издание на книгата Кръстан Дянков – мир на праха му – пише: „Днес... може би ще трябва да приемем „Прекрасният нов свят“... като портрет на един ужасен и безнадежно остарял свят.“ („Георги Бакалов“, библиотека „Галактика“, 1990. Каква ирония на историята – „Бакалов“ издава Хъксли.)

Прекалено хубаво, за да е вярно. Убеди ме новото издание на книгата: не сред галактиките, а там, където е мястото ѝ – в поредица „Класика“, изд. „Фама“. Смяната на „етикета“ красноречиво говори как за 17 години се е променило мястото на романа у нас.

„Прекрасният нов свят“ е публикувана в Англия през 1932 г., когато в Русия вече от години се извършва най-чудовищният експеримент в човешката история: чрез масов терор към постигане на „научно“ обосновани справедливост, равенство, братство, сиреч – униформено щастие в робството. Хъксли, с тежки проблеми със зрението, вижда онова, пред което мнозина на Запад предпочитат да запазят комфортна слепота. Тъй като истината му е поскъпа от политическите пристрастия наляво, където впрочем е и Оруел, а и защото е чел каквото трябва. „Прекрасният нов свят“ се открива с епиграф от Бердяев: „Утопиите изглеждат много по-осъществими, отколкото се смяташе някога...“ На свой ред моделът на Световната гържава в „Прекрасният нов свят“, цинично описан от Вселенския контролор Мустафа Монд (mmm, как сладко звучи този Световен Мустафа днес!), препраща към тоталитарните визии на Шугалов от „Бесове“.

И сега не се съмнявам, че образът на комунистическия ужас е един от постаментите на романа. Класиките обаче имат свойството да са многосмислови, а доколко ние можем да ги осмислим, зависи най-често от опита, знанията и... предубежденията ни. Препрочитайки днес,

Олдъс Хъксли
„Прекрасният
нов свят“
„Фама“, 2006 г.

отличавам поне две нови и не толкова важни дименции:

1. Новият свят на щастие се гради върху тотална победа над човешката природа и ценностите на християнската култура. Хората не се раждат – произвеждат ги в инкубатор като бройлери и веднага ги подлагат на „социално предопределение“, за да обслужват безотказно система, състояща се от пет части. На върха са алфите, на дъното – малолумните епсилони, добивани чрез просто пъпкуване. Почти всички са стерилизирани – „Цивилизация значи стерилизация“. Изворите на тази визия са във високите сфери на генетиката и нейното изчакване – евгениката, закупена с аурата на прогреса и особено модна в началото на ХХ в. Евгениците твърдят, че низшите раси, както и всички хора с ув-

реждания, не бива да се женят и да оставят потомство, ерзо – трябва да се стерилизират. Още по-просто – да се премахват. Стерилизацията започват през 20-те години в Щатите; Хитлер ги довежда до логичния екстремум: малцина знаят, че процесът по дестилирането на арийска нация стартира не с газови камери за евреи, а с евтания за инвалиди и хомосексуалисти. Заради което хората с памет днес питаят обясними страхове пред клонирането и генното инженерство.

2. Летоброенето в Световната гържава от „Прекрасният нов свят“ започва през 1908, година първа в календара на масовото благоденствие: тогава Новият Бог, Хенри Форд, пуска на пазара достъпния за всеки американец модел Т. С което може би е променил живота на планетата – в

Рубриката „Демоде“, както (авто)иронично намеква името ѝ, иска да бъде нещо, което в англоезичния свят се нарича „културен консерватизъм“. Практикува се от хора с разнородни политически убеждения (включително леви), обединени от старомодното просветенско разбиране, че знанието изисква усилия, а вкусът се възпитава. Описан схематично, културният консерватизъм е:

- смирение пред факта, че светът и културата не започват с нас, респективно – грижа за съхранението им;
- памет за културни традиции – можем да отговорим на въпроса „защо сме такива“ днес само, ако знаем какви сме били вчера;
- убеденост в съществуването на литературни и културни йерархии;
- здравословен скепсис пред крясъците на модата и светския успех: най-новото не е непременно най-великото, ако обрнем наопаки казаното някога от Гео Милев – че сме се родили по-късно, не означава, че сме по-умни.

„Демоде“ ще говори за книги важни: нови, а други – вече класики, които често казват за живота ни повече, отколкото можем самите ние, но които – с пренебрежими изключения – нямат шанса да получат подобаващо медийно внимание. Обхват: художествена литература плюс озорната сфера на хуманитарното знание. Специално внимание ще се отделя на:

- първи преводи – независимо колко закъснели – на български език;
- преиздания на българска и световна класика;
- „класически парчета“, които в даден момент изглеждат особено актуални.

Казаното вече предполага какво „Демоде“ не иска да е. Рубриката няма да:

- участва в танците и поклоните, разменяни в родната литературна бална зала;
- се занимава с литературни и културни егзотичности и разпукващите се около тях медийни фойерверки;
- робува на теории, привиждащи литературните текстове като мичурински опитни полета и осигуряващи заестост за армии политически коректици (school of resentment, по Харолд Блум);
- подчинява хуманитарните текстове на партийни интереси.

Рубриката ще излиза през седмица.

дългосрочна перспектива – повече от Ленин, Сталин и Хитлер накуп. В лето 632-ро от създаването си Световната гържава функционира перфектно. Всеки послушно се труди според кастовото си назначение, след работа – промискуитетен секс на фона на включени едновременно телевизор и радио, антидепресантна дрога, спорт, високотехнизирано порно, водопадиги от инфантилни и инфантилизиращи life-style рекламки, синтетична музика с чалгаджийски стихчета: „Целуни ме страстно скъпи, / докато изпадна в кома...“ Щастие е задължително и всички са щастливи. Защото са свободни от бремето на кръвни и приятелски привърза-

ности, от всякакви чувства, мисли, морал, памет, изкуство, книги... Защото живеят в робската Обетована земя на материята, в разгула на консумацията; консумират – следователно съществуват. И въздават слава Форду. Кръстният знак е заменен със знака „Т“, избършван не пред гърдите/сърцето, а пред корема – поклон към червото. Във Фордовата цивилизация четенето е подрибна дейност: „Човек не може да консумира много, ако... чете книжки.“ А като чете, настоява, че има право да бъде нещастен, т.е. различен.

Последната картинка антиутопична ли е? Да, ама все повече я живеем. Не ни стигна, че живяхме в „1984“. Непосредствено след 11 септември Буш призова американците да отговорят на удара със спокойствие и... повишена консумация. В България – както впрочем в Щатите, Китай и Русия – качеството на живота се мери с количеството нови автомобили. О, прекрасна глобална глупост!

Докато препрочитам Хъксли, в ушите ми звънна забравена (там, зад гърба?) песньовка: „Москва, Калкута, Лос-Анжелос / обединились в один колхоз...“ През 1929 г. Форд, в качеството му на баща на консумативното общество, е поканен лично от друг баща – на народите – да построи образец автомобилен завод в Съветска Русия. Направил го. В същото му качество малко по-късно е награден с железен кръст от шампиона по приложна евгеника Хитлер, чиито конструктори измайсторяват фолксваген, народната кола, по модела Т. Не е документирано Хенри Форд някога да е имал гузна съвест.

На 1 януари 2007 г. България ще влезе в Европейския съюз. И пиццо ще празнува. Какво? Ако съдим по масовите блянове – Фордовден. Комуто не харесва, да чете Хъксли. ☺

1908 г. – новият Бог, Хенри Форд, пуска на пазара достъпния за всеки американец модел Т. С което може би е променил живота на планетата – в дългосрочна перспектива – повече от Ленин, Сталин и Хитлер накуп.

арх. Павел ПОПОВ

В собствен СОС

Софийските граждански сдружения и специално тези от Инициатива „Граждани за зелена София“, към която имам честта да принадлежа, са странни хора. Те не се уморяват да досаждат на властта. Тя плува в собствения си СОС и никак не се трогва от воплите на гражданите. Най-вече когато участието на собствения СОС в престъпленията на администрацията е очебийно.

Доскоро булевард „Ботевградско шосе“ изглеждаше избавен от мародерски поглъзновения за разлика от Цариградското, Ломското, Княжевското и Сливнишкото. Такъв един широк и просторен, с локални платна, с озеленяване: булевард – един път. Да му се не нагледаш!

Благополучието обаче е привидно. Мародерите вече захапах булеварда по начин, от който няма връщане. Агресията от Подуяне до Враждебна избуява на всяка крачка.

„Джесика – София“ ООД притежава пет имота там, където улица „Станислав Доспевски“ затапва в „Ботевградско шосе“, след като пресича „Дунавски лебед“. Първия си парцел и правото на строеж на жилищна сграда и магазини фирмата получила през 2001 г. На място, предназначено за целта – жилища и магазини. Дотук добре. След това от другата страна на „Дунавски лебед“ чрез замени фирмата придобила два общински имота, предназначени съответно за спортна площадка и параклис. СОС решил, че на района спорт и религия не са необходими и променил предназначението – за производствена дейност. Тъй като производството е много по-подходящо за жилищен район, особено ако се развие под прозорците на жилищата, част от които са на самата „Джесика“. Пак ще кажем – дотук добре. Имала фирмата излишни апартаменти, заменила ги за земя. На общината земя не ѝ трябва, трябва ѝ жилища, каквито общината не строи, тъй като съгласно концепцията на кмета Софийски това не е нейна работа. Докато да замени и ипотекира собственост, е точно нейна работа, за което именно беше създадена „Софийски имоти“. СОС има няколко собствени решения срещу замените, които пак СОС охотно не изпълнява.

Тъй като апетитът идва с яденето, „Джесика“ на два етапа поискала тротоара на „Ботевградско шосе“ и предвиденото там озеленяване. И ги получила. На първия етап – през 2002 г., докладната с предложение за мяна в СОС внесе Красимир Арсов, съветник, на втория, през 2003 г. – Венцислав Николов, заместник-кмет. Преди това кметът на Подуяне Звездомир Запрянов актувал като частен общински имот земя, която нито е парцел, нито е имот, а е част от булеварда – тротоара и озеленяването. С което, меко казано, нарушил закона.

На 06 февруари 2003 г. под точка 101 от дневния ред СОС гласува да даде на въпросната „Джесика“ тротоара между подлеза и сградата на съседа на честния частник. В молбата си „Джесика“ заявила намерението си да паркира и облагородява въпросния „поземлен имот“. Предложението на Венци Николов не е гледано в архитектурната комисиия, а само в стопанската, която одобрила предложението „имотът“ да стане частен. Пропуснала да обяви и подлеза за частен – той така и така не може да функционира като публичен в изолация. Сесията на СОС гласувала в калабалька от точки за замени и други видове трансформация на общински имоти. В огромния дневен ред подобни точки са обединени в групи като подточки и се гласуват анблок в края на заседанието, когато на съветниците им се спи, уморени са, гладни са и искат да си ходят, ако не са междувременно изчезнали по бизнес дела още преди 12 ч. През 2003 г. съветниците не получаваха и заплати, така че зарязването на общинските дела имаше морално оправдание. Дори някой, разбрал за какво става дума, да е гласувал против, например аз, това никъде не е отбелязано. В протоколите на СОС-а не пише дори бройките „за“ и „против“, камо ли кой как гласува.

Зелените граждани подадоха предложение до Борисов, Кисов, Диков и самия целокупен СОС да си променят решенията. Кротко предложиха. Следващия път ще ви информирам какво става. ☺

Скайпирай ме, верблюг!

Нева МИЧЕВА

www.neolog.nl, Еленко, Ан, Сергей, Гео и всички останали

Ако това ви бие на бомбастика, значи сте маса назагнали. Значи не говорите през „Скайп“ и сте пропуснали мига, в който верблюдът от фантомно създание у Радичков е станал „неособено обидно обръщение между приятели“. Значи не се заслушвате в разговорите на таксистите, не четете графити, не сърфирате из форуми в Мрежата. Значи Неологът може да ви послужи.

Речниците са царство на реда и правилото, Неологът – на центробежното и личното. Речниците уж ги пишат учени от БАН, Неолога го поглъват доброжелатели отвсякъде. Речниците са нормата, Неологът – отклонението със склонност към нормализиране. Към речника човек посяга, за да се осведоми или аргументира. Към Неолога – за да се посмее, но и ъпгрейдне.

През юни световните медици се умилеха, че глаголът, произведен от името на търсачката Google, е влязъл в 150-годишния *Oxford English Dictionary*. През октомври „гулирам“ или „гулвам“ на български се намира само в Неолога. Другаде тълковните речници се преиздават всяка година допълнени и коригирани. У нас това е многолетно начинание, което отчита глобалните затопляния, но проспива гребните форми на живот. В българските речници

Изглед от сайта www.neolog.nl

няма „кабеларка“, „пич“ и „мутирутка“, нито старите „зрозбойник“, „зозичка“ или „гъзар“. Е, Неологът там гълбае.

На 1 декември ще навърши две години и три основни прекроявания. Появил се е по идея на Еленко Еленков (www.eenk.com), който и досега се грижи за входящите думи заедно с Ан („родом и духом от Виетнам, но с перфектен български“). Поддържат го програмистът Сергей и дизайнерът Гео. Всички – от ентузиастъм. Механизмът е следният: влизаш и вписваш в нещо като формуляр думата, която си си наумил, със съответно определение. След няколко дни екшъпът я преценява и евентуално пуска за общо ползване. На седмица постъпват петнайсетина предло-

жения (повече са били само в първите 3–4 месеца), като целият фонд засега е от близо 2400, поделени в лексикални гнезда: „Фемина“, „Мачо“, „Офис“, „Техно“, „Нарко“ и прочие.

Сто неща могат да се кажат за все още хлабавите критерии на Неолога (доколко сме сигурни, че голяма част от думите не са жаргон на групичка съракийници, а на квартал или прослойка; какво правят „баш“, „авер“ и „мушморок“ сред неологизмите и т.н.), от статиите му могат да се изчоплят куп грешници, а филтриращата дружинка да се обяви за лингвистична гериля, тръгнала да вдига революция в най-малката паланка. Само че не бива, защото то е живо, расте и се оглежда с ей такива очи. ☺

Излезе новият брой на списание

„Християнство и култура“

В него можете да прочетете:

- По молитвите на свети Иван – репортаж на Димитър Спасов от манастира „Свети Йоан Рилски“, с. Скрино
- Икономика и ценности – разговор с Румен Аврамов и Красен Станчев
- Пазарът и парите в юдейската и християнската мисъл – Леонард Луджико
- Ислямът и ние – Андрей Романов
- Беседи с Алфред Шнитке – Александър Ивашкин
- Интервю на Явор Дачков с Генедий Рожественски
- Загадката Шостакович – Николај Бахъров
- Разговор с Павел Коичев

Търсете новия брой на списание „Християнство и култура“ с главен редактор Явор Дачков

За повече информация относно разпространението и абонамента на „Християнство и култура“ се обаждайте на тел.: 02/9813216.

Красимир Доков в кадър от „Разследване“.

Страховито изследване

Мариана ХРИСТОВА

Името Иглика Трифонова винаги ще асоциирам с първия смислен и „нормален“ български филм за новото хилядолетие „Писмо до Америка“. И с онази спонтанна, детска екзалтация, която обзе публиката и кино гилдия след сиротната нулева година за българското филмово производство. Пет години по-късно „Разследване“ не е толкова знаково съдбоносен, но пък достига ниво, при което няма нужда от криза, за да бъде Иглика отново сред филмовите буштели. Ако силата на емоционално наситения „Маймуни през зимата“ е предимно в литературния първоизточник, а кинематографично виртуозният „Обърната елха“ разказва повече с образ, отколкото с текст, то тук драматургията и визуална изразност са в абсолютно равновесие и тракат равномерно като скачени съдове. Подобен синхрон е присъщ на професионалистите със сериозен практически опит и обизран постановъчен замах – качества, които Иглика Трифонова успява да демонстрира още във втория си игрален филм.

Сигурно вече сте чували, че „Разследване“ е криминален филм. Да, според жанровите си особености е такъв, но като всеки уважаващ себе си филм отива пределите на рамката предизвиква безброй други определения. Така че мога да го нарека още психологически, драматичен, дори трагичен. Освен това е детайлно обмислен, прецизно надиплен, страховито проникновен и дълбок. На повърхността е един, в недрата съвсем друг. Досуц като героите си, иззад чиито стоманени лица се зъбят неподозирани демони.

Да приемем, че на пръв поглед „Разследване“ е криминално-съдебна драма за братоубийството. Инаклича и напориста юристка (Светлана Янчева) е следовател по дело за убийство, като основната ѝ цел е да изтръгне от обвиняемия (Красимир Доков) самопризнания, че е убил брат си заради подялба на апартамент. Това е непосредствено приемливият видим пласт, напълно допустим като версия за пред цензурата на

Аз-а. Под смразяващата обвивка обаче се крият два ж по-ужасни неща, извадени от и насочени към дебрите на подсъзнанието. И тогава резюмираният сюжет ще звучи така: по-големият от двамата братя, търпял цял живот афинитетата на майката към второто дете, нахълтва брат си в пристъп на ревност, продукувана от неразрешен Египтов комплекс. Оказва се, че „Разследване“ е филм за родителството и в частност майчинството – онова същото, за чиято отговорност ни предупрежда „Маймуни през зимата“. Тук сме свидетели на последните в действие. И ето че от рутинна игра на котка и мишка между обвиняем и обвинител, следствието се превръща във фройдишко изследване на човешката психика. От мъчалчив разпит сред формална изказност срещите им метаморфозират в психоаналитичен сеанс. След като вижда похълпяла снимка от фото, на която той и брат му позират невръстни, обвиняемият/пацентът отприщва словесен поток подир носталгично-умилителното: „Мама ни заведе!“ За да бликне водопад от дълго спотайвани мисли, емоции, съкровени желания. Да даде думи на болката и обидата от пренебрежението, на нежността и забраненото влечение и най-сетне смирен, с полекнали травми, да поеме тежестта на вината.

„Разследване“ проследява хода

на отношенията между двама души, но в центъра на историята не е нищо ръбатата мъжкарна на органично втъканата Светлана Янчева, нито грубоватият темпур на безостатъчно влелия се Красимир Доков. Същинският протагонист и двигател на действието е скрит, ала осезаем във всяка гънка на сценария, за да триумфира зловецът едва петнайсет минути преди финала. Това, разбира се, е Майката, превъплътена от респектиращата осанка и ледено овладения глас на Емилия Радева. Същата, чиято Султана от „Иконостасът“ избра смъртта на гъщеря си пред нейната самостоятелност и е еманация на властната балканска майка, която незаконно се е намъкнала в ролята на авторитарен баща. Вместо да възпитава личности обаче, влачи след себе си орди от едиповци. Този неудобно-откровен пласт на авторския замисъл прави от „Разследване“ филм изследване със социо-културно значение, дълбаещо из тъмните страни на народопсихологията ни. И колкото и наднационален, общочовешки в катарзисната си мощ да е филмът на Иглика Трифонова, неговата мотивация извира от недрата на пукашните нравы и бит. Излиза, че за зверствата от вестникарските черни хроники няма смисъл да корим нищо икономическата ситуация, нито телевизията, а самите грешни себе си. ☺

Петя РУСЕВА

След кафето, преди чая

КОЛОНКАТА НА

Задръстени

В последните месеци софиянци често сънуват, че летят. Обяснението не е пикантно фройдишко. Поне насън мозъкът е намерил решение как да се справи човек със задръстванията в града. През деня няма и какво да решава, избор липсва. Щещ не щещ, губиш часове за придвижване, по-рано отнемало 10–20 минути.

Никога не бях виждала толкова губене на време накуп, както сега в задръстванията. Всият си седящият и стоящият, а автобусът не се помества. Нищо не се случва. За някакво разнообразие се разчита на мобилните телефони. (В какво време се случи нашият дял от вечността – телефоните мобилни, а хората не могат да помръднат!) В крайна сметка всеки разговор се свежда до: „Зрасти, в задръстване, да, ужас направо, да, да, а ти, ужас, ужас, след 40–50 минути ще дойда. Чакай.“ И останалите чакаме. Драматизъм няма. Е, работният ни ден с пътуването стана по 11–12 часа, ама това е положението. Нещо там ремонтни, нещо много коли станаха, сигурно има и друго нещо, ама...

Едно ме притеснява.

Много тъпо гледаме.

Нищо не оформя така тъпо изражение, както пораженското *ми това е положението*. „Примирение“ е прекалено изискана дума за четящото се по лицата ни. Свърхгосада, свърхбезпомощност, свърхбезразличие. Някога ще стигнем. Някога нещо ще направят за тия задръствания. Пък ако не направят, ще е като сега. Това е положението.

• Защо да си спомняме, че бус лентата би трябвало да се ползва само от градския транспорт?

• Защо да се сецаме, че София не е проектирана за такъв брой коли? Защо да си даваме сметка, че, да, някъде наистина пътуват по един в кола, но платната им са по четири в посока.

• Защо да се впечатляваме, че по филмите в Ню Йорк хората все вървят? И най-богатите са разбрали, че не могат да се оправят в трафика с кола, затова – метро, после – пеш. Нивото си доказват другояче.

• Защо да мислим за екологичните проблеми на София, изострени от трафика? Не е ли екологията превъзможна в сравнение с другите ни грижи?

• Защо да питаме кой кога как ги реши тия ремонтни и какво направи, за да не се превърнат останалите пътни артерии в аг?

• Защо да се интересуваме от дългосрочни проекти за разширяване на булевардите, построяване на паркинзи?

• Защо да очакваме, че властимащите ще рискуват да не се харесат на каращите лични автомобили, като въведат ограничителни мерки?

• Защо да изискваме от кмет и компания да разрешават кризата, а не да ни я представят като нещо, с което гражданството да се примирява (иначе да става селячество)?

• Защо да скъсваме с мисленето: „Можем да се грижим за личния си живот. А животът ни в обществото е нещо, което се случва. Нещо за понасяне.“

Вместо това нека се предадем на рекламата. Угнетени и чувствителни, ние, парите от градския транспорт, сме идеалният обект за въздействието ѝ. С високоговорители в автобуса може да ни се представя поредната кола, без която целият ни живот е една доевропейщина. Най-ефектно би било внушението да се подсилва с призив: „Погледнете през прозорците на автобуса. Вижте хората в колите. Те също страдат от задръстванията, но със стил.“ М–да, като в самолет – първа класа пристига едновременно с икономическата, но пък е летяла в уединение и с шампанско. И ние ще поискаме да изразим себе си: уникалността си, класата си... Как ще се придвижваме из София с новата кола, е съвсем отделен въпрос, даже не е съществен. Купим ли си я, ще участваме в задръстванията не като жертви, а като причинители.

Какъв реванш, когато и да стигнем. ☺

Психология на българина

Константин ГЪЛЪБОВ

Психологията на днешния българин е във висока степен психологията на човек от едно преходно време, когато животът му преминава бързо от едни към други форми. В нея има много разместени неща. Поради бързото ни откъсване от селския и полуградския живот, поради бързото ни приобщаване с културата на западна Европа, ние се завъртяхме на сто и осемдесет градуса около собствената си ос и се дезориентирахме.

До каква степен сме дезориентирани, се вижда например от това, че сметохме за нужно да имаме един от най-модерните и скъпи театри в Европа, преди да имаме канализация в Пловдив – да се славим с една от най-люксовите университетски аули в света, от която и Ерио остана смяян, а физико-математическият ни факултет да се помещава в здание, от което те е срам пред чужденците – да строим затвори, по-хигиенични от санаториуми, а да гържим селските и по-голяма част от градските деца в училища, по-вонливи и от обори. Макар личният ни и обществен живот да е обсебен от дух на практицизъм, всъщност сме много непрактични: склонни сме да задоволяваме по-напред отложните нужди, оставяйки на втори ред неотложните.

До каква степен сме дезориентирани, се вижда по-нататък и от политиката ни. Закърмени с оня дух на свобода, който бушува в хайдушките ни песни, за да изригне с вулканическа сила във величавото Априлско въстание, а после в две въстания на македонци и тракийци, ние прогонихме през Балканската война с неуверен устрем към победа много по-силния вековен враг – веднага след това обаче станаме жертви на своята склонност към дезориентирани: въобразихме си, че можем да избършим наведнъж, а не на етапи, обединението на българското племе. Давахме ни много, но искахме всичко и затова не получихме нищо. Голяма лъжа е, когато се твърди, че българинът обладал практичен дух. Това ли е практичност: да вярваш, че след като си воювал месеци по-рано, а твоите съюзници са почивали зад гърба ти, ще можеш да ги биеш всички вкупом, вярвайки освен това, че турци и румънци ще стоят със скръстени ръце? Та това е нещо повече от непрактичност – това е формено оглупяване. Макар личният ни и обществен живот да е обсебен от дух на практицизъм, всъщност сме много непрактични: избървахме през 1913 г. преценката за себе си, изгубихме погледа за действителността, поставихме си задача не по силите, лежача извън възможностите на момента, за да се дезориентираме през 1915 г. още повече!

...

Срещу злото би трябвало да се бори най-вече училището, но тази своя задача то дори не съз-

Константин Гълъбов (1892 – 1980) е инициаторът на литературния кръг „Стрелец“. Преводач, есеист, критик, автор на стихове, повести и драми, както и на изследвания в областта на немската класическа литература. Предлагаме ви откъси от статията му, публикувана през 1934 г. в „Българска мисъл“.

нава, пък дори и да я осъзнае един ген, такова, каквото е то днес, не би могло да я изпълни, защото е повече един образователен, отколкото възпитателен институт. Това важи особено за гимназиите ни. В тях младежта не получава почти никакво възпитание, защото главната им задача е да натъпчат главите на младите хора, които ги посещават, със знание. Може би те успяват да ги сродят с някоя и друга добродетел от нравствено и гражданско естество, но за емоционалното им възпитание не полагат никакви грижи. С малко изключения младежите, които свършват у нас гимназия, не могат да бъдат упрекнати, че малко знаят, но те не живеят по-дълбок емоционален живот и затова са чужди и на поезия, и на музика, и на живопис. Дори и когато пишат стихове, свирят на някой инструмент или рисуват, тия млади са далеч от едно съкровено отношение към Изкуството: увличат ги чисто външни ефекти, защото са любители на изкуството, станали такива от модно увлечение – защото са хора с беден емоционален живот.

Българското училище, каквото е то днес, каквото е било в миналото, не само че не създава хора с изтънчени, отзивчиви души, но спомага за тяхното по-голямо загрубяване чрез едностранчивото развитие на младежа в чисто интелектуална посока. За себе си поне мога да кажа, че като емоционално същество не дължа нищо на своите учители. Спомням си, че те ме учеха с променливо усърдие на алгебра, геометрия, физика, химия, естествознание и други науки, но не си спомням някой от тях да е употребил и най-малкото усилие, за да събуди някаква струна в душата ми. Те идваха строги и важни в клас, кой с очила, кой без очила, преподаваха, изпитваха и бяха доволни, когато успяваха да прескладират знанията си от своите глави в нашите, но сигурно не им е минавало дори през ум, че тия вгаменарени гражданчета, израснали по сокаците на Пловдив, между хамалите и симичките, се нуждаят от нещо друго. Тяхната възпитателска роля се изчерпваше току-речи само с това, че ни биеха, когато се псувахме помежду си, или ни мъреха, когато бършехме новите си оръжия, но те не се стараеха да измъкнат душиите ни от полуживотинското състояние, в което се намираха – да ни

направят способни за най-обикновени човешки трепети. (...)

Но училището ни би трябвало да насочи своите усилия и към друга задача – да възпитава младежа в устойчивост на усета за действителната нужда, в устойчивост на преценката за себе си, в устойчивост на погледа за действителността, за да не си задава цели, непосилни или лежачи извън възможностите на момента, иначе казано – за да не се дезориентира! Наистина, и тази задача не може да бъде постигната

части, желаниа ред в нея. Не по-светим ли се на тази възпитателна задача, особено в гимназията, европеизирането ни, този бърз преход на живота от едни към други форми, които ще продължава още дълго време, ще засили все повече склонността на интелегенцията ни към дезориентиране.

...

Три са основните издънки на себелюбието, поради които българинът е доста асоциален: безмълвното отнасяне към посегателствата върху личността – несговорчивостта – завистта.

Макар днешният българин да е доста чувствителен към правата на личността и да се възмущава от посегателствата върху тях, предпочита, поради своето първично себелюбие, да запазва възмущението си непроявено. Пред тия посегателства през разните политически режими от Освобождението насам той е остава обикновено безмълвен зрител, за да не си навлича „беля на главата“. Да бъде такъв зрител, той е бил принуден, както тол-

българинът е бил гържан галеч от обществените работи и у него не се създава, както у други народи, гъвкавостта да вмества своята воля сред волите на другите – да я уеднаквява с тях. Затова за обща работа не ни бива. Затова и в политиката намираме толков мълчно възможността за споразумение: цепенето на нашите политически партии се дължи във висока степен и на тази причина. В своето първично себелюбие политическите ни водачи са крайно неотстъпчиви.

Как стои въпросът със завистта?

Чуваме понякога да се твърди, че сме били най-завистливото племе на света: че в своето първично себелюбие сме завиждали на най-близкия си приятел, на брата си – стига той да забогатее или да се издигне до по-високо обществено положение. Изтъква се при това, че завистливо било не само простолодието ни, но и интелегенцията ни, нещо повече: че образованият бил по-завистлив и от неукия. В подкрепа на това твърдение се привеждат дори примери за завист между писателите и учените ни, и то на завист не моментна или бързопреходна, а трайна, която се активизира в системно пакостене, миноподривно или явно. Един Пелин беше писал: „Ако и нашата страна роди някога гений, то той ще бъде само геният на завистта.“

Разбира се, завистта е черта, която се наблюдава често у нас, защото да завижда, българинът се е учил отдавна, особено през вековното робство, когато е бил напълно лишен от възможността да богатеет и се издига по стълбата на обществените положения и е могъл само да гледа как други богатеят, как други се издигат: турци и гърци, но все пак твърдения като горните са крайно пресиленни. И други народи са завистливи, макар да не са робували и да имат зад себе си дълго културно минало – дори по-завистливи от нас.

Но докато разгледаните три черти на асоциалност се явяват като издънки на себелюбието, иначе стои въпросът с една друга асоциална черта на българина – недоверието и подозрителността. Тя не може да се тълкува като признак на себелюбие, но директно произхода ѝ, стигаме пак до едно по-далечно минало, когато не е имало власт и закон, които да създават чувство за сигурност у отделната единица, или и да е имало, не са били прилагани еднакво към всички. През време на робството тази черта се засили, защото в отличие от турци и гърци българинът е бил едва ли не напълно лишен от защита пред престъпната воля. Нищо чудно прочее, че българинът предпочита да си има собствено гюкянче, вместо да влезе в съдружие – нищо чудно, че съдружниците се дебнат един друг на всяка стъпка. Това у едни народи не е тъй, но тия народи са с друго минало. ☺

напълно, защото и дезориентирането, както загрубяването на душата има своите дълбоки корени в особения културно-исторически стадий, който преживява племето ни, а тези причини не могат да бъдат премахнати, нито ще изчезнат от само себе си, но от това не следва ни най-малко, че трябва да стоим със скръстени ръце. Училището е преди всичко възпитателен и после образователен институт, а да възпитаващ, ще рече да се бори срещу едно създадено или създаващо се състояние във вътрешната стаичка на младежа, за да въдвори, ако не напълно, то поне от-

коз много други народи, открай време, но докато другите народи преминават през едно политическо развитие, което създава у тях добродетелта на откритото възмущение, българинът робува и робството го приучва да бъде по-безмълвен зрител отпреди. По тази причина това, което на запад наричат „обществено мнение“, у нас още дълги години няма да се създаде.

Друг не по-малко характерен недостатък на българина е неговата несговорчивост. Този недостатък е също много стар, но той се засилил през време на робството, защото и тогава, както преди,